

UNIVERZITA KARLOVA
KATOLICKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA
Katedra biblických věd

Tomáš Kilhof

**Ježíšovo naplnění Zákona
podle Mt 5,17–48**

Bakalářská práce

Vedoucí práce: doc. PhDr. Dr. Mireia Ryšková

Praha 2021

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval samostatně a použil jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 3. května 2021

Tomáš Kilhof

Bibliografická citace

Ježíšovo naplnění Zákona podle Mt 5,17–48 [rukopis]: bakalářská práce / Tomáš Kilhof; vedoucí práce: doc. PhDr. Dr. Mireia Ryšková. -- Praha, 2021. -- 48 s.

Anotace

Bakalářská práce pojednává o tom, jak Ježíš představuje svou zvěst jako naplnění Zákona a Proroků. Nejprve je pomocí komentářů stručně popsáno chápání Zákona ve starozákonní a židovské tradici, jeho pojetí v knihách Tóry, Dekalog a další legislativní texty. Ježíš jako příslušník židovského národa samozřejmě plně ctí Zákon, ale v jeho pojetí do popředí vystupuje člověk, jako nejvyšší dobro, které je třeba mít na paměti při aplikaci jednotlivých ustanovení Zákona. Mimo stručného seznámení s Matoušovým evangeliem je též nastíněn vztah Matoušova evangelia k židovství a rozbor „Kázání na hoře“, zvláště pak Mt 5,17–48. Pro srovnání jsou uvedeny některé paralely ze SZ a také srovnání s ostatními evangelií. Následuje rozbor šesti „antitezí“, jejich formulace ve Starém zákoně a následná Ježíšova interpretace a vznesení nových požadavků. Ježíš interpretuje Zákon a vznáší požadavky z pozice nejvyšší autority, tedy Syna Božího, který je nad Zákonem. Práce se zaměřuje na Ježíšovo pojetí Zákona a popisuje rozdíl mezi literou a duchem Zákona. Hlavní tématem je Ježíš jako Ten, kdo naplnil Zákon.

Klíčová slova

Zákon, spravedlnost, Ježíš, Nový zákon, Matoušovo evangelium

Abstract

Jesus and the fulfillment of the Law in Mat 5:17-48

The bachelor thesis deals with how Jesus presents his message as the fulfillment of the Law and the Prophets. First, the understanding of the Law in the Old Testament and Jewish traditions is briefly described through commentary. His conception in the books of the Torah, the Decalogue and other legislative texts. Of course, Jesus, as a member of the Jewish nation, fully honors the Law, but in his view, man comes to the fore, as the highest good to be kept in mind when applying the individual provisions of the Law. A brief introduction to the Gospel of Matthew also outlines the relationship of the Gospel of Matthew to Judaism and an analysis of the "sermon on the mountain", especially Mt 5: 17-48. For comparison, some parallels from the OT are given, as well as comparisons with other Gospels. The following is an analysis of the six "antitheses", their formulation in the Old Testament, and the subsequent interpretation of Jesus and the introduction of new requirements. Jesus interprets the law and makes demands from the position of the highest authority, the Son of God. He is above the Law. The work focuses on Jesus' conception of the law and describes the difference between the letter and the spirit of the law. The main theme is Jesus as the One who fulfilled the Law.

Keywords

law, righteousness, Jesus, New Testament, the Gospel of Matthew

Počet znaků (včetně mezer): 73 589

Poděkování

Velmi děkuji doc.PhDr. Dr. Mireii Ryškové vedoucí mé práce za ochotu, trpělivost a cenné rady.

Mé poděkování za cenné rady a pomoc také patří Mgr. Danielu Pfannovi a P. Dr. Ing. Ladislavovi Heryánovi, Th.D., SDB

V neposlední řadě také Andree Mazalové za ochotnou pomoc a podporu.

Obsah

Úvod.....	7
1. Zákon.....	9
1.1. Zákon a jeho pojetí ve Starém zákoně	9
1.2. Dekalog.....	12
1.3. Zákoníky (legislativní texty) ve Starém zákoně	12
1.4. Zákon – pojetí v Novém zákoně	13
2. Evangelium podle Matouše	15
2.1. Autor.....	17
2.2. Adresáti.....	17
2.3. Doba a místo sepsání.....	18
2.4. Kázání na hoře a kontext Mt 5,17–48	18
3. Mt 5,17–48.....	21
3.1. Lepší spravedlnost.....	22
3.2. Paralely ve Starém zákoně.....	24
3.3. Paralely v Novém zákoně	24
3.4. Jednotlivé výpovědi a jejich interpretace	25
3.5. Dovršení Zákona a Proroků	25
3.6. O zabití	27
3.7. O cizoložství	30
3.8. O rozluce	32
3.9. O přísaze.....	33
3.10. O odplatě	35
3.11. O lásce k nepřítelům.....	36
4. Zhodnocení	39
4.1. Ježíšovo pojetí Zákona.....	39
4.2. Litera a duch Zákona	41
4.3. Ježíš jako ten, kdo naplnil Zákon	42
Závěr	44
Seznam použitých zkratk.....	46
Seznam literatury	47

Úvod

Dnešní doba často svádí člověka k tomu řídit se pravidlem „co není zakázáno, je povoleno“. Řídí se tedy jen literou zákona. Samozřejmě, existují různé výklady, komentáře zákonů a norem, ale často to svádí k tomu hledat v nařízeních „mezery“. Z právního hlediska se nemusí jednat hned o porušení zákona, ale přesto je takové jednání často neetické. Jak vidíme z historie, tento problém už tu je tisíce let. Ve všech případech se tedy řeší, co smíme a co nesmíme dělat a jak se máme chovat. Veškeré naše chování je projevem našeho vztahu k bližnímu, k Bohu, ale i k nám samotným. Aktuální je tedy otázka, jaký mám být. Ve hře je také spousta faktorů, které neovlivníme, ale můžeme si je uvědomit a naučit se s nimi pracovat. Velkou roli hraje například prostředí, ve kterém jsme vyrůstali, naše výchova i to, kde žijeme. Velmi mě oslovuje „Kázání na hoře“, obzvláště pak Ježíšovo pojetí a výklad „Zákona a Proroků“. Jak je možno rozumět tomu, že Ježíš přišel Zákon naplnit a ne zrušit? Ježíš nepřináší jen nějaké doplnění, zpřísnění Zákona. Člověk Zákona sice dodržoval přikázání Desatera, ale Ježíš ukazuje, že to nestačí, a ukazuje pravý smysl Písma. On apeluje na lidské srdce a svědomí. Svým životem ukazoval, jak milovat všechny lidi bez rozdílu. Přicházel k hříšníkům, protože věděl, že právě oni potřebují lásku. I když si člověk nejspíš sám dobře uvědomoval, že zhřešil tím, že porušil přikázání, přesto však potřeboval pocítit, že je z toho způsobu života cesta ven. Ježíš svým kázáním apeluje na svědomí, aby byl každý schopen pochopit, že je hříšné už to, co by k porušení zákona vedlo, tedy naše hříšné myšlení. Ježíš vidí do lidského srdce a ví, že od myšlenky k činu už je jen nepatrný kousek cesty.

Cílem práce je srovnat a konfrontovat starozákonní texty s Ježíšovým přístupem k Zákonu v Matoušově evangeliu a pokus nastínit to, co by mohlo být myšleno pojmem „naplnění Zákona“. Ježíš kázal a učil lidi, kteří málo nebo vůbec netušili, kým doopravdy je. My už na základě své víry víme, že pozemský Ježíš byl Boží Syn poslaný na svět, a to v nás vzbuzuje úctu k jeho slovům. Pro většinu tehdejších posluchačů byl však pouhým člověkem, který jim citoval Tóru „Slyšeli jste, že bylo řečeno...“ a pak si dovolil tomuto posvátnému textu dávat nový smysl „... ale já vám říkám“.

V práci je nejprve popsáno starozákonní chápání Zákona. Pomocí odborných komentářů se autor pokusil o stručný rozbor Dekalogu i dalších navazujících starozákonních zákoníků. Poté následuje pohled na Matoušovo evangelium a interpretace Ježíšových výroků v „Kázání na hoře“. Někteří bibličtí badatelé se rozcházejí v názoru, zda Ježíš opravdu výroky v „Kázání na hoře“, jak je sestavil evangelista Matouš, pronesl

a zda byla jeho řeč pronesena právě v takto uceleném bloku. Cílem této práce není zabývat se tím, zda evangelista přesně zachytil to, co Ježíš řekl, tedy hledat mezery v literě, ale zabývat se Ježíšovým poselstvím, které nám bylo svěřeno skrze Písmo svaté. Ježíšovo „Kázání na hoře“ má pro nás trvalou platnost a v každé době je možné ho aktuálně vykládat a hledat tak ducha Zákona. Právě díky tomuto duchu není jen mrtvou literou, ale živým slovem Božím.

1. Zákon

„Nedomnívejte se, že jsem přišel zrušit Zákon nebo Proroky; nepřišel jsem zrušit, nýbrž naplnit.“¹

1.1. Zákon a jeho pojetí ve Starém zákoně

Písmo jako celek bylo sbírkou spisů, která spojovala všechny Židy včetně těch, kteří žili v diaspoře. Narativním způsobem podává dějiny národa, který si vyvolil Bůh. Je svědectvím o tom, jak Bůh národu zjevil svou vůli a vede jej dějinami.²

Ve starozákonní době byl mezi Bohem a lidmi ustanoven prostředník, který byl volen na základě Boží vůle. Ať už to byl král, prorok či jiný posel, měl za úkol sdělovat Boží vůli lidem. Takto byl vyvolen Mojžíš, kterého Bůh povolal, aby vyvedl Boží lid z Egypta. Tím se stal prostředníkem mezi Bohem a lidem a sděloval Boží vůli národu. Přináší jim ze Sinaje slova Hospodinova a právní nařízení, která se lid zavazuje plnit (Ex 24,3).

Základ Boží smlouvy tvoří Desatero, tedy Boží slovo, které platí pro všechny časy všem lidem.³ Už i před Mojžíšem se však setkáváme s Hospodinovým nařízením, které má člověk dodržovat (Gn 2,16–17) a za jehož porušení přichází trest. Bůh také například žehná Noemovi, ale i s podmínkami, které musí dodržovat a za jejichž porušení ho bude volat k odpovědnosti. Tak ustanovil Bůh smlouvu s lidem (Gn 9,1–11). Tedy samotné Hospodinovo slovo, má váhu zákona. Bůh žehná těm, kteří jeho Zákon dodržují a řídí se jeho slovem. Tak například Bůh žehnal Abrahamovi za jeho poslušnost. „To proto, že Abraham uposlechl mého hlasu a dbal na to, co jsem mu svěřil: má přikázání, nařízení a zákony.“⁴

Spisy Starého zákona obsahují také rady a nařízení pro praktický život. Starý zákon není tedy jen věroučnou knihou, ale zároveň i zákoníkem. Pro izraelský národ obsahuje požadavky, které vyplývají z jedinečného Božího vyvolení. To můžeme poznat ve všech knihách Písma, obzvláště pak v Tóře, v prvních pěti knihách Bible.⁵

Ve Starém zákoně zaujímá pojem „Zákon“ jedno z nejvýznamnějších míst. Někdy je také židovské náboženství nazýváno náboženstvím zákona.

---

¹ Mt 5,17

² srov. POKORNÝ, Petr – HECKEL, Ulrich. *Úvod do Nového zákona. Přehled literatury a teologie.* Praha: Vyšehrad, 2013, s. 57

³ srov. NOVOTNÝ, Adolf. *Biblický slovník.* Praha: Kalich, 1956, s. 905

⁴ Gn 26,5

⁵ srov. TRILLING, Wolfgang. *Hledání historického Ježíše.* Praha: Vyšehrad, 1993, s. 86

V době vzniku starozákonních textů neexistovalo žádné dělení na oblasti duchovní, praktické, materiální apod. To ovšem neznamená, že by tehdejší život nepodléhal pevnému řádu. Nedodržováním řádu daného Zákonem narušoval člověk celé společenství, v němž žil. Jednotlivé předpisy Zákona a jejich následné interpretace se snažily postihnout téměř každou životní situaci, v které se mohl člověk ocitnout. Pokud předpisy znal a plnil je, pak si mohl být jist, že bude žít správně, v souladu se Zákonem. Negativním důsledkem tohoto způsobu pojetí Zákona mohla být určitá strnulost. Přesto se s tím Židé vyrovnali a zachovali si vlastní identitu.⁶

Ustanovení knih kánonu Starého zákona má za sebou velmi dlouhý proces. O rozdělení starozákonního kánonu na Zákon, Proroky a další spisy se zmiňuje i vnuk Ješúse Síracha, který napsal předmluvu ke knize Sírachovec, když ji kolem r. 132 př. Kr. přeložil v Egyptě do řečtiny.⁷ „Velká a vzácná naučení nám byla dána prostřednictvím Zákona, Proroků a ostatních spisů, které po nich následovaly.“⁸ V předmluvě ke knize Sírachovec nacházíme zřejmě vůbec první zmínku o dělení hebrejského kánonu na Zákon, Proroky a Spisy.

Bůh dal lidu svůj zákon a celá společnost i jednotlivci se jím řídili a utvářeli podle něj svůj život. Vše podléhalo Boží vůli sdělené lidu ve spisech Starého zákona.⁹

Žádné jiné náboženství v tehdejším světě nemělo za základ svaté spisy. Jediné židovství mělo spojenou svou víru s Biblií.¹⁰

Ježíš používá v evangeliích označení „Zákon“ a má na mysli Mojžíšův Zákon neboli Pentateuch.

Hebrejské slovo *tóra*, se do českého jazyka ve Starém zákoně zpravidla překládá jako zákon. Je odvozeno od slovesa j-r-h, které může mít význam házet, poučovat.¹¹

Z toho vyplývá, že Tóra neznamená jen „Zákon“, ale také životní orientaci směřující k Hospodinu.

Podstatné jméno *tóra* tedy může znamenat pravidlo přijaté od vyšší autority. Řečtina

---

⁶ srov. HOLTZ, Traugott. *Ježíš z Nazareta*. Praha: Vyšehrad, 1991, s. 95

⁷ srov. CHIOLERIO, Marco. *Blaze tomu, kdo slyší tyto slova (Sir 50,28). První setkání se Starým zákonem*. Praha: Paulínky, 1997, s. 247

⁸ Sír předmluva 1

⁹ srov. HOLTZ, Traugott. *Ježíš*, s. 94

¹⁰ srov. POKORNÝ, Petr – HECKEL, Ulrich. *Úvod do Nového zákona*, s. 54

¹¹ srov. NOVOTNÝ, Adolf. *Biblický slovník*, s. 1272

jej téměř vždy překládá jako *nomos* (zákon).¹² Z toho, jaký měl Izrael vztah k Tóře, jasně vyplývá, že tento pojem nelze jednoduše definovat. Je jasné, že se v průběhu dějin také modifikoval.

Zákon byl pro izraelský lid darem, který obdržel od Boha. Nejen Zákon, ale i bohoslužebné předpisy se v průběhu dějin vyvíjely, o čemž svědčí i různé soubory zákonů obsažené v Písmu. Tento Zákon je začleněn do smlouvy, kterou uzavřel Hospodin s Izraelem.¹³ Dar, který zaujímá nejdůležitější místo v Písmech Izraele, v jeho všedním i náboženském životě. Ve Starém zákoně je velmi silně zakořeněno sdělení, že Izrael je jediný, vyvolený národ.

„Výkladem Zákona jsou »slova Hospodinova«, tzv. kniha smlouvy [Ex 24,4.7n; Joz 24,26], později Dt, jež je také nazýváno knihou smlouvy [2Kr 23,2n.21] a má příznačný nadpisek: »Tato jsou slova«, t.j. slova Božího zjevení, jež Bůh svěřil Mojžíšovi [Dt 1,1].“¹⁴ Do Písma se promítá celý život a dějiny izraelského národa.

Písmo se stává normou, ale nastupuje také ústní tradice. V poexilní době přicházejí vykladači Zákona, kteří střeží, vykládají a aplikují jednotlivá ustanovení na praktický život. Nositeli ústní tradice jsou znalci Mojžíšova zákona, tzv. zákoníci. Zákon v písemné formě i ústní tradice zákoníků mají stejnou vážnost i závaznost.¹⁵

Jednotlivé knihy Pentateuchu jsou označovány podle počátečních slov:

- beréšit – na počátku
- šemót – jména
- wayyiqrá – i zavolal
- bemidbár – na poušti
- debarím – slova

V českém jazyce se setkáváme zpravidla s latinskými názvy knih a v liturgii se obvykle hovoří o První až Páté knize Mojžíšově.¹⁶

---

¹² srov. MICHAELI, F.: Zákon. In ALLMEN, Jean-Jacques von. *Biblický slovník*. 2. vyd. Praha: Evangelické nakladatelství, 1991, s.318–319

¹³ srov. *Židovský národ a jeho svatá Písma v křesťanské Bibli*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2004, s. 72

¹⁴ NOVOTNÝ, Adolf. *Biblický slovník*, s. 906

¹⁵ srov. TRILLING, Wolfgang. *Hledání historického Ježíše*, s. 87

¹⁶ srov. VĚTROVEC, Pavel. *Hospodinův Zákon v pěti knihách Mojžíšových*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2016, s. 16

1.2. Dekalog

„A byl tam s Hospodinem čtyřicet dní a čtyřicet nocí; chleba nepojedl a vody se nenapil, nýbrž psal na desky slova smlouvy, desatero přikázání.“¹⁷

Za základní legislativní text Starého zákona je možné považovat Desatero (Dekalog). Tento text byl jediný, který Hospodin přímo nařídil lidu bez zprostředkování.¹⁸ Setkáváme se zde s formulacemi příkazů, které ve staroorientálním právu nebyly úplně obvyklé. Spíše se objevují kazuistické právní normy a ne bezpodmínečně platné směrnice.¹⁹

„Vedle názvu »deset slov« vyskytuje se také název »svědectví« jako slavnostní osvědčení vůle Boží [Ex 25,16.21; 31,18] nebo také »smlouva Hospodinova« [1Kr 8,21; 2Pa 6,11]. Neboť Desatero je závěrečnou podobou smlouvy Hospodinovy, uzavřené s lidem Božím na Sinaji.“²⁰

V Pentateuchu je Dekalog neboli Desatero zaznamenáno na dvou místech. Jednou v knize Exodus 20,1–17 a podruhé v knize Deuteronomium 5,6–21. Největší rozdíl mezi oběma verzemi Desatera je v ustanovení dne odpočinku. V knize Exodus je den odpočinku zdůvodněn jako odkaz na to, že Hospodin stvořil svět za šest dní a sedmý den odpočíval.²¹ V knize Deuteronomium je den odpočinku připomínkou toho, že Hospodin vyvedl svůj lid z otroctví.

V Deuteronomiu je věnováno více pozornosti sociálním problémům jako chování vůči otrokům a také doporučení pamatovat na to, že izraelský lid byl sám otročen v Egyptě.²²

Hospodin vyhlašuje podmínky smlouvy mezi ním a Izraelem. Bůh povede izraelský lid, ale pouze s jeho souhlasem. V tomto případě se nejedná o smlouvu mezi rovnocennými partnery. Bůh vyžaduje dodržování podmínek.

1.3. Zákoníky (legislativní texty) ve Starém zákoně

Izraelský lid byl vyveden z otroctví a může přijímat vlastní zákony, uzavírat smlouvy. Tak tedy kodifikovat různá nařízení, zásady pro různé životní situace.²³

---

¹⁷ Ex 34,28

¹⁸ srov. VĚTROVEC, Pavel. *Hospodinův Zákon*, s. 125–126

¹⁹ srov. *Výklady ke Starému Zákonu. 1. zákon, Genesis, Exodus, Leviticus, Numeri, Deuteronomium*. Praha: Kalich, 1991, s. 265

²⁰ NOVOTNÝ, Adolf. *Biblický slovník*, s. 121

²¹ srov. Gn 2,1–3

²² srov. CHIOLERIO, Marco. *Blaze tomu*, s. 76

²³ srov. VĚTROVEC, Pavel. *Hospodinův Zákon*, s. 117

Pentateuch shrnuje náboženské předpisy, které upravovaly jak společenský, tak náboženský život. Různé paralely lze nalézt i v zákonodárství okolních národů, např. v Chammurapiho zákoníku.

V Pentateuchu nalezneme tři větší sbírky zákonů:

- zákoník smlouvy (Ex 20 – 23)
- zákoník svatosti (Lv 17 – 26)
- deuteronomický zákoník (Dt 12 – 26)²⁴

Zákoník smlouvy, který se v knize Exodus nachází ve 20. kapitole za Desaterem, zahrnuje ustanovení o oltáři, otrocích, o právu odvety, trestech za krádeže a dalších právech lidu.

Zákoník svatosti, který zřejmě existoval i jako samostatná sbírka, obsahoval například nařízení a řády pro porážení dobytka, řád pohlavního života, řád každodenního života, ale i tresty za těžká provinění nebo kalendář svátků, slavností a ustanovení „milostivého léta“.

Deuteronomický zákoník je ústřední částí knihy Deuteronomium. V kodexu je zpracována řada nařízení a jiných legislativních sbírek, které jsou zároveň přizpůsobeny společenským změnám. V tomto kodexu je zdůrazněna jedinnost místa uctívání a obětování darů Bohu. Zde také nalezneme předpisy o nečistých živočiších, desátcích, útočištných městech, ale i ochraně jednotlivců a společnosti.

Vedle těchto velkých kodexů lze v Pentateuchu najít další menší sbírky různých nařízení, jako zákony o obětech, čistotě apod., např. pravidla o čistotě v Lv 13–15.

1.4. Zákon – pojetí v Novém zákoně

Židé rozuměli Písmu ve smyslu Tóry. Křesťané však od počátku měli chápání Písma provázáno se svou vírou a bylo pro ně prorockým zaslíbením.²⁵

V textech Nového zákona požívá Zákon velké úcty a představuje ve svých naplněných zaslíbeních autoritu Božího slova.

Novozákonní autoři jako Matouš, Pavel, Jakub věnují Zákonu ve svých spisech zvláštní pozornost.²⁶

---

²⁴ srov. VĚTROVEC, Pavel. *Hospodinův Zákon*, s. 119

²⁵ srov. POKORNÝ, Petr – HECKEL, Ulrich. *Úvod do Nového zákona*, s. 62

²⁶ srov. *Židovský národ*, s. 74

V Novém zákoně se můžeme také setkat s pojmem „Zákon“, který označuje Písmo jako celek.²⁷ Takto také chápe „Zákon a Proroky“ Matouš. Jelikož Matouš adresuje své evangelium původně židovským obcím, hraje u něj Zákon velkou roli, což je zdůrazněno především v „Kázání na hoře“. „Nedomnívejte se, že jsem přišel zrušit Zákon nebo Proroky; nepřišel jsem zrušit, nýbrž naplnit.“²⁸

Oproti tomu Pavel svou teologii o Zákonu staví na tom, že Ježíš Kristus je konec Zákona a člověk je vírou osvobozen od nařízení Zákona.²⁹

V listu Židům je Ježíš Kristus nazýván pravým veleknězem. Ježíš jako velekněz „podle řádu Melchizedechova“. Ježíš Zákon a především liturgické předpisy překonává, je prostředníkem smlouvy nové. „...Dám své zákony do jejich mysli a napíšu jim je na srdce...“³⁰

Autor Jakubova listu odkazuje na „královský zákon“. „...Milovati budeš bližního svého jako sám sebe...“³¹

Rabínská tradice Zákon vykládá tak, že stanoví, na které situace se vztahuje ten který příkaz, a podrobně probírá skutkové podstaty jednotlivých činů. Tím se také stává autorita Zákona formální, čemuž pak odpovídá i formální poslušnost Zákonu.³²

Takové výklady Zákona byly sebrány pod označením Mišna, což znamená opakování, vštěpování nauky do paměti na rozdíl od psaného Zákona. Tyto výklady přednášeli významní židovští učitelé.³³

Ježíš je výchozí bod všech výkladů Zákona v Novém zákoně. Neexistuje žádné jednoduché pokračování židovského Pisma. Toto bývá často vyjádřeno slovy „Slyšeli jste..., já však vám pravím...“ Z pohledu křesťanské víry je vidět, že je to nové, hlubší a definitivní zjevení Boha, o němž nám Starý zákon dává svědectví.³⁴

Nový zákon pod pojmem Zákon nikdy nerozuměl různá židovská ústní podání. Novozákonní autoři nepovažovali ústní tradici za posvátnou.³⁵

Křesťané vztáhli různá mesiášská a eschatologická očekávání Starého zákona na Ježíše a Ježíšovi stoupenci našli toto pochopení ve víře. Toto spojení mezi Starým a Novým zákonem je možné vidět pouze „očima“ Nového zákona.³⁶

---

²⁷ srov. 1K 14,21

²⁸ Mt 5,17

²⁹ srov. Ř 10,4

³⁰ Žd 8,10

³¹ Jk 2,8

³² srov. BORNKAMM, Günther. *Ježíš Nazaretský*. Praha: Kalich, 1975, s. 67

³³ srov. POKORNÝ, Petr – HECKEL, Ulrich. *Úvod do Nového zákona*, s. 57

³⁴ srov. POKORNÝ, Petr – HECKEL, Ulrich. *Úvod do Nového zákona*, s. 62–63

³⁵ srov. LEUBA, J.-L.: Zákon. In ALLMEN, Jean-Jacques von. *Biblický slovník*, s. 321

³⁶ srov. POKORNÝ, Petr – HECKEL, Ulrich. *Úvod do Nového zákona*, s. 62

2. Evangelium podle Matouše

Nikde nenalezneme zmínky o tom, že by Ježíš některá svá slova zapisoval. Také apoštolové, kteří byli očitými svědky, kázali ústně. Později však vznikla potřeba tato kázání zachytit písemně pro kazatele, kteří již nebyli přímými Kristovými učedníky. Kromě toho, že používali Starý zákon, měli nejprve k dispozici krátké texty a výroky. Mezi nejvýznamnější patřila zvěst o Ježíšově utrpení, smrti a zmrtvýchvstání. Až desetiletí po Ježíšově životě vznikla evangelia samotná.³⁷

Evangelium je radostná zvěst, svědectví o Ježíši Kristu. Není tedy životopisem Ježíše Krista, i když tedy samozřejmě obsahuje některé historické události i okamžiky z Ježíšova života. Evangelista nebyl historikem, ale pisatelem, skrze něž Bůh člověku zjevil svědectví o svém Synu.

„Výraz evangelium bývá všelijak upřesňován. Evangelium Ježíše Krista, nebo také Kristovo (Mk 1,1; Ř 15,19; 2K 2,12), království (Mt 4,23; 24,14), boží (Mk 1,14; Ř 1,1; 1Te 2,8). Pavel často říká „evangelium“, aniž upřesňuje: evangelium je prostě zvěst.“³⁸

Matoušovo evangelium má látku uspořádanou na velké řeči a popis Ježíšovy činnosti.

1,1 – 4,22	Úvodní (1.) část: Představení protagonistů a hlavních témat - rodokmen, Jan Křtitel, povolání učedníků
4,23 – 7,29	Druhá část: Proklamace lepší spravedlnosti Kázání na hoře = 1. Ježíšova řeč
8,1 – 11,30	Třetí část: Ježíšovy mocné činy vyslání učedníků = 2. Ježíšova řeč
12,1 – 16,12	Čtvrtá část: Konflikt tohoto světa s královstvím nebeským spory o sobotě podobenství = 3. Ježíšova řeč
16,13 – 20,34	Pátá část: Od Petrova vyznání po Jeruzalém rády křesťanské obce = 4. Ježíšova řeč
21 – 25	Šestá část: Ježíš a jeho protivníci v Jeruzalémě řeč o konci času = 5. Ježíšova řeč
26 – 28	Sedmá část: Pašije a vzkříšení ³⁹

³⁷ srov. TICHÝ, Ladislav. *Úvod do Nového zákona*. Svitavy: Trinitas, 2003, s. 60–61

³⁸ SENFT, Chr.: Evangelium. In ALLMEN, Jean-Jacques von. *Biblický slovník*, s. 64

³⁹ srov. POKORNÝ, Petr – HECKEL, Ulrich. *Úvod do Nového zákona*, s. 466–467

Evangelista Matouš utvářel stavbu evangelia na základě své teologické koncepce. To je patrné převážně z konce evangelia a šesti Ježíšových řečí. Pouze pět z nich je zakončeno formulí „Když Ježíš dokončil tato slova...“ (srov. 7,28; 11,1; 13,53; 19,1; 26,1). Dnes je těžké posoudit, zda měl při své práci na mysli ještě další celistvé celky. Proto je členění evangelia na jednotlivé oddíly pouze přibližné.⁴⁰

Matoušovo evangelium bylo zcela zřejmě psáno převážně pro židokřesťanskou obec. Nebylo tedy potřeba vysvětlovat židovské zvyky apod. Autor znalost židovského prostředí předpokládal.

Budeme-li vycházet z teorie dvou pramenů, rozšířil Matouš části převzaté od Marka o rozsáhlé Ježíšovy řeči, také využil pramen logií Q a přidal svou vlastní látku (např. podobenství o pšenici a koukolu, o pokladu a perle, o dvou synech). Celou koncepci doplnil o vyprávění na začátku a konci knihy.⁴¹

V evangeliu podle Matouše je patrný vliv Septuaginty jak v gramatice, stylu i myšlení. Je to patrné zejména v používání semitismů, které se u Matouše vyskytují poměrně často. Také u něj nacházíme slovní spojení ovlivněná hebrejskou tradicí. Například používá spojení „království nebeské“ namísto „království Boží“. V Matoušově evangeliu se také často užívají výrazy jako „spravedlnost“ (*dikaiosyné*), „boží vůle“ (*theléma*), „já však vám pravím“, „Pán“ (*Kyrios* jako mesiášský titul) a další, které jsou také svědectvím o hebrejské tradici.⁴²

Jedním z Matoušových záměrů při sepisování knihy bylo sjednotit množství tradic a svědectví, čímž chtěl vytvořit spis k následnému předčítání a výkladu při bohoslužbách. Evidentně chtěl nahradit Markovo evangelium. Jeho kniha sice Markovo evangelium zastínila, ale zcela nevytlačila. Matouš však evangeliu samozřejmě vtiskl vlastní rysy, související se sociální a náboženskou situací matoušovských obcí. Matouš demonstruje pomocí Tóry, že v Ježíšově příchodu jsou naplněny jak požadavky Zákona, tak zaslíbení proroků, ale zároveň se již vymezuje ve vztahu k synagoze.⁴³

Etiku Matoušova evangelia lze shrnout do tří hlavních oblastí:

- přikázání lásky – láska je odpovědí na Boží milosrdenství, milování Boha je paralelou k milování bližního

⁴⁰ srov. POKORNÝ, Petr – HECKEL, Ulrich. *Úvod do Nového zákona*, s. 468

⁴¹ srov. POKORNÝ, Petr – HECKEL, Ulrich. *Úvod do Nového zákona*, s. 463

⁴² srov. POKORNÝ, Petr – HECKEL, Ulrich. *Úvod do Nového zákona*, s. 463

⁴³ srov. POKORNÝ, Petr – HECKEL, Ulrich. *Úvod do Nového zákona*, s. 484–485

- pojetí Tóry – stojí na „dvojím přikázání lásky“ a Ježíš je klíčem k porozumění Písmu
- Kázání na hoře – je rozhodující program etiky v následování Ježíše⁴⁴

2.1. Autor

Tradice o Ježíšovi zachycená v evangeliích zdůrazňuje také myšlenky jednotlivých autorů, které oni považovali za důležité a chtěli je zdůraznit.⁴⁵ V textu samotného evangelia se o autorovi spisu vůbec nic nedovídáme. Pouze zde najdeme zmínku o tom, že Matouš byl celník.⁴⁶ V evangeliích podle Lukáše a Marka je onen celník dokonce jmenován jako Levi.

Apoštol Matouš je však jako autor velmi nepravděpodobný, neboť kdyby byl očitým svědkem, lze předpokládat, že by takto věrně nepoužil jako předlohu Markovo evangelium.⁴⁷

Autorství evangelia je celníkovi Matoušovi připisováno dle tradice, zřejmě z 2. stol. Jedno z nejstarších svědectví, které hovoří o autorovi jako o Matoušovi, nalézáme u biskupa Papiáše, nebo u biskupa Ireneje, který byl ale nejspíš Papiášem ovlivněn.⁴⁸

Evangelium podle Matouše tedy bylo sepsáno jako anonymní spis, ve kterém se jako autor projevuje sám Bůh v příběhu Ježíše Krista.⁴⁹

Přesto o autorovi Matoušova evangelia víme, že musel být sečtělý v Písmu, znal totiž velmi dobře Starý zákon. Zřejmě pocházel z židovského prostředí a zajímal se o židovská témata, hebrejská Písma jako svědectví o Ježíši a jeho činnosti.⁵⁰

2.2. Adresáti

Z výše uvedeného vyplývá, že autor Matoušova evangelia adresoval svůj spis převážně křesťanům, kteří dobře znali židovské zvyky, tedy židokřesťanům. Z toho plyne i důležitost Matoušova evangelia pro křesťany, kteří se rozešli se židovstvím, aby lépe

⁴⁴ srov. POKORNÝ, Petr – HECKEL, Ulrich. *Úvod do Nového zákona*, s. 496–499

⁴⁵ srov. TICHÝ, Ladislav. *Úvod do Nového zákona*, s. 61

⁴⁶ srov. Mt 10,3

⁴⁷ srov. POKORNÝ, Petr – HECKEL, Ulrich. *Úvod do Nového zákona*, s. 509

⁴⁸ srov. TICHÝ, Ladislav. *Úvod do Nového zákona*, s. 90–91

⁴⁹ srov. POKORNÝ, Petr – HECKEL, Ulrich. *Úvod do Nového zákona*, s. 508

⁵⁰ srov. HARRINGTON, Daniel, J. *Evangelium podle Matouše*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2003, s. 18

dokázali přijmout zvěst o Ježíši Kristu, byli schopni lépe navázat na hodnoty, ve kterých vyrůstali a které po celý život vyznávali.

Matoušovo evangelium je také adresováno proti těm, kteří se chtěli úplně vymanit a osvobodit od vlivu Zákona a starozákonních přikázání. Tedy těm, kteří chtěli mít křesťanství bez návaznosti na Starý zákon. Na druhou stranu jsou tu i ti, kteří nechtěli překročit meze dané židovstvím. Odtud zřejmě také vychází Matoušův záměr pomocí starozákonních textů ukazovat, že Ježíš je jejich naplněním.⁵¹

2.3. Doba a místo sepsání

Pro určení přibližné doby sepsání evangelia můžeme vycházet z několika indicií. V evangeliu lze nalézt s největší pravděpodobností několik narážek na pád Jeruzaléma⁵², což svědčí o dataci až po roce 70 po Kr.

Na druhou stranu, sepsání až ve 2. stol. prakticky nepřichází v úvahu, protože evangelium znal například Ignác z Antiochie, který zemřel ještě před rokem 117 po Kr.⁵³ Také nalézáme citáty z Matoušova evangelia např. v listu Polykarpově, jehož vznik se datuje okolo r. 110–115 po Kr.⁵⁴

Většina biblistů se dnes shoduje na tom, že sepsání Matoušova evangelia je s největší pravděpodobností možné klást do 80. a 90. let po Kr.

Přesné místo sepsání evangelia neznáme. Vzhledem k tomu, že bylo adresováno převážně židokřesťanům, můžeme se domnívat, že místo, kde bylo napsáno, je blízko Palestiny, eventuálně v Sýrii, o čemž svědčí také to, že čtenáři museli být řecky mluvící. I sám autor zmiňuje Sýrii.⁵⁵ Narážky na Matoušovo evangelium nalezneme také v Didaché, které pravděpodobně pochází ze Sýrie, z období konce 1. stol.⁵⁶

2.4. Kázání na hoře a kontext Mt 5,17–48

Oddíl nazvaný „Kázání na hoře“ nalezneme v 5. – 7. kapitole Matoušova evangelia. Jak bylo řečeno již výše, Matoušovo evangelium má látku uspořádanou na velké Ježíšovy řeči a popis jeho skutků. Kázání na hoře začíná blahoslavenstvím a následuje ústřední

---

⁵¹ srov. MÁNEK, Jindřich. *Dům na skále: Ježíšovo kázání na hoře*. Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1967, s. 20

⁵² srov. Mt 23,38; 22,7

⁵³ srov. TICHÝ, Ladislav. *Úvod do Nového zákona*, s. 93

⁵⁴ srov. POKORNÝ, Petr – HECKEL, Ulrich. *Úvod do Nového zákona*, s. 509

⁵⁵ srov. Mt 4,24

⁵⁶ srov. POKORNÝ, Petr – HECKEL, Ulrich. *Úvod do Nového zákona*, s. 509–510

oddíl (Mt 5,17–48), který je také nazýván „lepší spravedlnost“ a obsahuje šest antitezí, tedy příkladů, jak Ježíš vykládá některá nařízení Zákona. Pak jsou popsány tři skutky zbožnosti, „zlaté pravidlo“ a Ježíšova první velká řeč je ukončena výzvami.

Jednotlivé části Matoušova evangelia je důležité číst v celkovém kontextu celého poselství. To platí i pro Kázání na hoře, které je také jednou částí evangelia.⁵⁷

Kázání na hoře je adresováno především učedníkům, tedy pro okruh věřících. Nelze jej tedy chápat jen jako obecnou morálku, ale přítomnost zástupů ukazuje, že je poselstvím pro všechny lidi.⁵⁸

„Slovo «kázat» v sobě dnes zahrnuje jak ohlašování spásy, tak napomínání (*parakalein*), tak učení (*didaskein*). V Novém zákoně naproti tomu zužují výrazy *keryssein* a *euangelizesthai* dosah kazatelského působení na slavnostní provolávání (*kerygma*) toho, že Ježíš je Pán a Spasitel.“⁵⁹

Evangelista psal své evangelium převážně pro křesťany ze židovství. Kázání na hoře je pojato jako protějšek k hoře Sinaj. Ježíš zde pak vystupuje jako druhý Mojžíš.⁶⁰

„Charakteristické pro vyprávění o Ježíšových pobytech na hoře je, že při nich nedochází ke konfliktu s nepřáteli. Ježíšovými posluchači jsou zástupy nebo učedníci.“⁶¹

V Matoušově evangeliu Ježíš v Kázání na hoře přináší posluchačům náměty k zamyšlení, které novým způsobem interpretují starozákonní texty.⁶² Ježíš vystupuje na horu a oslovuje zástupy.

Základním motivem jeho kázání je, že nepřišel Zákon zrušit, ale naplnit.⁶³ Jedná se o souhrn Ježíšovy etiky především pro židokřesťany, kteří dobře znali Zákon a tradice. V Kázání na hoře se Ježíš nezabývá řešením konkrétních případů či situací, ale přináší obecné principy a postoje. Předkládá posluchačům autoritativní výklad Tóry.⁶⁴ Ježíš totiž neučí (nekáže) jako učitel morálky, ale jako ten, kdo má moc.

Proti námitkám z židovské strany, že křesťané porušují Zákon, byl text Kázání na hoře důležitou obhajobou.⁶⁵

---

⁵⁷ srov. MÁNEK, Jindřich. *Dům na skále*, s. 13

⁵⁸ srov. MÁNEK, Jindřich. *Dům na skále*, s. 18

⁵⁹ AUDUSSEAU, Jean – LÉON-DUFOUR, Xavier: Kázání. In LÉON-DUFOUR, Xavier. *Slovník biblické teologie*. Řím: Křesťanská akademie, 1991, s. 167

⁶⁰ srov. MÁNEK, Jindřich. *Dům na skále*, s. 14

⁶¹ MÁNEK, Jindřich. *Dům na skále*, s. 17

⁶² srov. MRÁZEK, Jiří. *Kázání na hoře*. Jihlava: Mlýn, 2017, s. 74

⁶³ srov. Mt 5,17

⁶⁴ srov. HARRINGTON, Daniel, J. *Evangelium podle Matouše*, s. 98

⁶⁵ srov. MRÁZEK, Jiří. *Kázání na hoře*. Jihlava: Mlýn, 2017, s. 74

Vražda, nevěra, křivá přísaha ničí lidské soužití. Starý zákon stavěl hráze tím, že taková jednání zakazoval. Ježíš tyto hráze neboří, ale naopak ještě zpevňuje. Tedy nejen vražda, ale už opovrhování člověkem je zavrženíhodné. Nejen nevěra, ale už hříšná myšlenka člověka poskvvrňuje. Nejen křivá přísaha, ale už nepravdivé slovo snižuje důvěryhodnost člověka. Jenže splnit tyto zdánlivě jednoduché požadavky je poměrně těžké.⁶⁶

V Kázání na hoře Ježíš upozorňuje, že ze Starého zákona nepomine jediné písmenko (srov. Mt 5,18). V této formě kázání lze však vidět jiné vyjádření příkazů, než jaké je použito v Desateru. Tam jde o to stanovit minimální mez pro dodržování pořádku a spravedlnosti. Tuto hranici Kázání na hoře neruší, Desatero zůstává v platnosti. Pro křesťana ovšem nestačí, aby pouze dodržoval příkázání Desatera. Měl by usilovat o výši, na kterou poukazuje Ježíš v Kázání na hoře.⁶⁷

Kázání na hoře je jednou z velkých Ježíšových řečí v Matoušově evangeliu, ale není to izolovaný dokument. Jako ostatní Ježíšovy výroky je nutné tento text vykládat v jeho duchu a podle Ježíšova záměru.⁶⁸

Ježíš nepřináší nový zákon. Nové je jeho naplnění a způsob jeho zachovávání je vlastní Synu. Principem je láska k Otci.⁶⁹

---

⁶⁶ srov. HOLTZ, Traugott. *Ježíš*, s. 91

⁶⁷ srov. HÄRING, Bernhard. *Láska je víc než příkázání*. Praha: Česká katolická charita, 1971, s. 23

⁶⁸ srov. SCHNACKENBURG, Rudolf. *Všechno zmůže, kdo věří: Kázání na hoře a Otčenáš*. Praha: Vyšehrad, 1997, s. 19

⁶⁹ srov. FAUSTI, Silvano. *Nad evangeliem podle Matouše: porozumět Božímu slovu*. Praha: Paulínky, 2009, s. 80

3. Mt 5,17–48

Ježíš nepřichází zrušit Zákon a Proroky. Ukazuje, že nemusí být rozpor mezi platností Tóry a její interpretací. Dává pouze tradičnímu učení novou formu a sám uskutečňuje to, k čemu Zákon poukazoval. Jeho pojetí „lepší spravedlnosti“ nalézáme u evangelisty podávané formou antitezí (vv. 21–48). Ježíš Zákon určitě nezlehčuje, ale spíše láskyplně prohlubuje, resp. svůj výklad zaměřuje na vlastní smysl základních ustanovení, na posun v jejich chápání ve vztahu k přicházejícímu Božímu království.

Přináší na zem Boží království, ale to neznámá, že Zákon a Proroky lze považovat již za překonané. Opakem ke zrušení je totiž překvapivě naplnění, což je radikální interpretace toho, jak mají být Zákon a Proroci chápáni. Ne jako požadavky, ale jako příkaz milosrdenství.⁷⁰

V Matoušově obci je Ježíš vnímán jako Mesiáš. Evangelista představuje Ježíše jako Mesiáše, který naplňuje zaslíbení starozákonních textů. Také je vnímán jako nový zákonodárce, který má právo dávat pokyny a nařízení.⁷¹

Ježíšovy požadavky stavěly lid před dalekosáhlá rozhodnutí, na základě Ježíšových slov přijmout novou interpretaci řádu, který byl zakotven v písmech Starého zákona a tradici předků. Víra v Boha se musela změnit na víru v Ježíšova slova, v to, kým Ježíš opravdu je.⁷²

V Kázání na hoře jsou sice zdůrazněna některá nařízení Zákona, ale rozhodující význam zde má důvěra v Boha. Ježíš podává nový výklad známých přikázání a některým výrazům dává nový smysl.⁷³ Tak např. slovo chudý mohlo mít i náboženský přízvuk. Tedy člověk, který byl odříznut od hlubšího poznání Písma, které náleželo studovaným. Právě jim Ježíš zvěstuje své evangelium. Ježíš chudé blahoslaví. Ať už jde o chudé duchem nebo chudé ve smyslu ekonomickém.⁷⁴

Ježíšovým posláním bylo oslovit a pozvat do Božího království všechny lidi, tedy i hříšníky. I tímto Ježíš své okolí pobuřoval, že s hříšníky stoloval a nabízel jim možnost obrácení, odpuštění.⁷⁵

⁷⁰ srov. MRÁZEK, Jiří. *Kázání*, s. 73–74

⁷¹ srov. MÁNEK, Jindřich. *Dům na skále*, s. 20

⁷² srov. HOLTZ, Traugott. *Ježíš*, s. 94

⁷³ srov. DESCAMPS, Albert: Spravedlnost. In LÉON-DUFOUR, Xavier. *Slovník biblické teologie*. Řím: Křesťanská akademie, 1991, s. 472

⁷⁴ srov. NOVOTNÝ, Adolf. *Biblický slovník*, s. 249

⁷⁵ srov. NOVOTNÝ, Adolf. *Biblický slovník*, s. 227

V Novém zákoně má pojem pokora kořeny v Ježíši Kristu. Jeho vtělení bylo výrazem pokory, když přijal podobu služebníka a stal se poslušným až na smrt. Pravá pokora vede ke službě slabým.⁷⁶

3.1. Lepší spravedlnost

Spravedlnost v první řadě předpokládá existenci právního řádu. Realizuje se dodržováním zákonů a nařízení, většinou pod hrozbou soudního procesu, trestu. V morálním významu však spravedlnost znamená, že se člověku dostane odplaty i za skutky, které nejsou zakotveny v právním řádu.⁷⁷

Výraz „spravedlivý“ se v Ježíšově době používal ve třech významech:

- ten, který se chová korektně a jako občan dbá zákonů
- člověk ctnostný ve smyslu stoicismu (člověk nachází princip spravedlnosti v sobě a přírodě a snaží se o vyváženost)
- spravedlivý ve smyslu náboženské kvality⁷⁸

„Nebot' vám pravím: Nebude-li vaše spravedlnost o mnoho přesahovat spravedlnost zákoníků a farizeů, jistě nevejdete do království nebeského.“⁷⁹ Zde Ježíš jako negativní příklad uvádí zákoníky a farizeje. Často se ohrazoval proti pokrytectví a formalismu. Farizejové jsou často v Písmu líčeni jako pokrytci, ale zde je třeba vidět spíše jejich přehnanou horlivost, přílišnou snahu o dokonalost a čistotu. Příkladem horlivého farizeje nám může být i sv. Pavel. Farizejové opravdu lpěli na liteře Zákona a v některých případech uznávali pouze svůj vlastní výklad Písma.

Jenže překonat spravedlnost zákoníků a farizejů není tak snadné, jak by se mohlo zdát. Farizejové byli velmi opravdoví a velmi jim záleželo na tom, aby byli spravedliví. Usilovali o spravedlivý život. Překonat je tedy znamenalo překonat je v tom, v čem byli nejsilnější.⁸⁰ Bez přetvářky na svou spravedlnost dbali. Nedá se o nich říct, že by jen předstírali. Byli to slušní lidé, kteří si na své spravedlnosti zakládali. Ježíšovy výčitky

---

⁷⁶ srov. NOVOTNÝ, Adolf. *Biblický Slovník*, s. 672

⁷⁷ srov. DESCAMPS, Albert: Spravedlnost. In LÉON-DUFOUR, Xavier. *Slovník biblické teologie*. Řím: Křesťanská akademie, 1991, s. 468–469

⁷⁸ srov. BONNARD, P. Spravedlivý. In ALLMEN, Jean-Jacques von. *Biblický slovník*, s. 262

⁷⁹ Mt 5,20

⁸⁰ srov. MRÁZEK, Jiří. *Kázání*, s. 80–81

spíše směřují proti jejich zaměření na sebe. Lepší spravedlnost je v podstatě milosrdenství zaměřené na bližního.⁸¹

Ve Starém zákoně je spravedlnost Božím darem. Hospodin je měřítkem spravedlnosti a jen on může člověka ospravedlnit. Spravedlnost se projevovала i ve vztahu člověka k Zákonu, tedy k tomu, co spravedlivý Bůh požaduje po člověku. Za spravedlivého byl považován ten, kdo dokonale zachovával Boží přikázání a řídil se plně Zákonem. Spravedlnost tedy v první řadě vyjadřovala to, jaký měl člověk poměr k Bohu. Lidé si uvědomovali, že ne vždy je v lidských silách jednotlivá přikázání dodržet. „V Písmě svatém je spravedlnost, a několik dalších významově blízkých výrazů odvozena od kořene *s-d-k*, řecky *dikaios*. Do češtiny je předkládáme slovy spravedlnost, ospravedlnění a spravedlivý.“⁸² Evangelista nám v 23. kapitole ukazuje, jak Ježíš smýšlel o zákonické a farizejské spravedlnosti. Vybízí zástupy a učedníky, aby zachovávali vše, co říkají, ale neřídili se jejich skutky.⁸³ Zde přirovnává farizeje a zákoníky k obilným hrobům, které jsou pěkné navenek, ale uvnitř jsou plné kostí a hniloby.⁸⁴ Odsuzuje pokrytectví, pýchu a ukazuje svým učedníkům i zástupům, co je pravá věrnost Zákonu. Zjevuje tím pravého ducha Zákona. Jako Mojžíš přinesl lidem desky Zákona, Ježíš opět přináší lidem Zákon, kterému vrací jeho původní význam, tedy vůli Boží.

Spravedlnost v Písmu lze vnímat jako povinnost člověka chovat se v souladu se Zákonem, neboť se v průběhu dějin nachází před Božím soudem. Postupně ale člověk dojde k přesvědčení, že není v jeho vlastních silách se k této spravedlnosti dopracovat. Boží spravedlnost nelze zúžit na výkon soudního rozhodnutí. Je to Boží dar, milosrdenství, které člověku Bůh nabízí.⁸⁵

Spravedlností, která vše převyšuje, je láska naplňující všechn Zákon. Příkladem je Ježíš Kristus, který dal z lásky svůj život do služby bližním. Láska je jediná skutečnost, která přetrvává a je pro nás znamením, že náležíme Kristu.⁸⁶

---

⁸¹ srov. MRÁZEK, Jiří. *Evangelium podle Matouše*. Praha: Centrum biblických studií, 2011, s. 68

⁸² DESCAMPS, Albert: Spravedlnost. In LÉON-DUFOUR, Xavier. *Slovník biblické teologie*. Řím: Křesťanská akademie, 1991, s. 469

⁸³ srov. Mt 23,1–3

⁸⁴ srov. Mt 23,27

⁸⁵ srov. DESCAMPS, Albert: Spravedlnost. In LÉON-DUFOUR, Xavier. *Slovník biblické teologie*. Řím: Křesťanská akademie, 1991, s. 473

⁸⁶ srov. BAUDRAZ, F. Naplnit. In ALLMEN, Jean-Jacques von. *Biblický slovník*, s. 157

3.2. Paralely ve Starém zákoně

Tato práce je zaměřena na naplnění Zákona, jak jej Ježíš podává v evangeliu podle Matouše (5,17–48). Ježíš nepřišel Zákon zrušit. Nově jej interpretuje a zjevuje nám pravého ducha Zákona. Svým výkladem Zákona ukazuje, jak požadavky naplnit, aniž by zrušil původní ustanovení.

Víra prvotních křesťanů vycházela i ze svědectví Písma. Můžeme říct, že autor Matoušova evangelia představuje Ježíše jako nového Mojžíše, čemuž odpovídá i členění knihy na pět hlavních řečí. V tom lze spatřovat Pentateuch a jeho rozdělení na pět knih.

V židovství bylo celkem obvyklé celek dělit na pět dílů. Nejen Tóra byla rozdělena na pět knih (svitků), ale také např. kniha Žalmů, nebo Megillot – sváteční svitky (Píseň písní, Rút, Kazatel, Pláč Jeremiášův, Ester).⁸⁷

Jestliže tedy hledáme paralelu ke Kázání na hoře ve Starém zákoně, nejpravděpodobněji bychom tak mohli označit vyhlášení Zákona na hoře Sinaj.

3.3. Paralely v Novém zákoně

Kázání na hoře jako takové nemá v Novém zákoně přímou paralelu.

S jedinou kratší paralelou se můžeme setkat v evangeliu podle Lukáše, kde nalezneme pasáž tzv. „Kázání na rovině“. Ten k výčtu čtyř blahoslavenství přidává čtyři kletby. Lukáš se zde vyhnul i tématům týkajícím se židovství. Oproti pozitivní motivaci u Matouše zde můžeme nalézt i varování.⁸⁸

V Evangeliu podle Matouše je Kázání na hoře pojato spíše jako nabádání ke správnému životu a jednání. Lukášovo Kázání na rovině je spíše eschatologickým kázáním.⁸⁹

Mezi Kázáním na hoře u Matouše a Kázáním na rovině u Lukáše existují i rozdíly teologické. Například Lukáš používá 2. os. pl. a blahoslavení jsou chudí, lační, plačící nenávidění kvůli Synu člověka. Tedy vesměs lidé na okraji společnosti. Matouš používá 3. os. pl. a jsou vyzvednuti lidé tiší, milosrdní, čistého srdce. Tedy nejde tu o společenské postavení, ale o vnitřní stavy. Matouš zde již spiritualizuje.⁹⁰ Je pravděpodobné, že

---

⁸⁷ srov. MÁNEK, Jindřich. *Dům na skále*, s. 13

⁸⁸ srov. L 6,20–26

⁸⁹ srov. MÁNEK, Jindřich. *Dům na skále*, s. 15

⁹⁰ srov. MÁNEK, Jindřich. *Dům na skále*, s. 15–16

doslovněji podává Ježíšovy výroky autor Lukášova evangelia, čemuž nasvědčuje i použití 2. os. pl.

3.4. Jednotlivé výpovědi a jejich interpretace

V evangeliu Ježíš přináší interpretaci některých ustanovení Desatera.

V Kázání na hoře ukazuje, co je vyšší spravedlnost. Stojí tu proti sobě šest různých příkázání Zákona proti Ježíšově interpretaci v pojetí Božího království. Ježíš jako Mesiáš, žádá víc, než jsou formální požadavky Zákona.⁹¹

Kázání na hoře lze porozumět pouze jako celku. Začíná blahoslavenstvími, tedy neformuluje nejdřív nějaké požadavky, nýbrž blahoslaví chudé, smutné, laskavé, utiskované, tedy ty, kteří zakoušeli bídu a nouzi. Oni mají příslibení, že jejich život není marný a že dojde naplnění. Teprve potom Ježíš vznáší nároky a požadavky. Svou bezpodmínečnou láskou nejprve dává člověku hodnotu, která mu náleží a až poté jej povolává, aby tyto hodnoty viděl v ostatních lidech a podle toho také jednal.⁹²

Ježíš tímto přístupem neodmítá metodu tehdejšího pojetí Zákona, tedy jeho výklad a aplikaci. On sám podle běžného zvyku ke sloům Písma připojuje výklad, či spíše kritizuje obsah jeho obvyklého výkladu jako nedostatečný.⁹³ O autoritě této interpretace svědčí i to, že základní obsah Kázání na hoře měl brzy po Velikonocích téměř váhu Zákona.⁹⁴

V Kázání na hoře byl starozákonní příkaz formulován jako teze a proti němu stojí Ježíšův výrok jako antiteze.⁹⁵

3.5. Dovršení Zákona a Proroků

„Nedomnívejte se, že jsem přišel zrušit Zákon nebo Proroky; nepřišel jsem zrušit, nýbrž naplnit. Amen, pravím vám: Dokud nepomine nebe a země, nepomine jediné písmenko ani jediná čárka ze Zákona, dokud se všechno nestane. Kdo by tedy zrušil jediné z těchto nejmenších příkázání a tak učil lidi, bude v království nebeském vyhlášen za nejmenšího; kdo by je však zachovával a učil, ten bude v království nebeském vyhlášen

---

⁹¹ srov. MÁNEK, Jindřich. *Dům na skále*, s. 72

⁹² srov. HOLTZ, Traugott. *Ježíš*, s. 90–91

⁹³ srov. BORNKAMM, Günther. *Ježíš Nazaretský*, s. 63

⁹⁴ srov. POKORNÝ, Petr – HECKEL, Ulrich. *Úvod do Nového zákona*, s. 73

⁹⁵ srov. LIMBECK, Meinrad. *Evangelium sv. Matouše*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1996, s. 73

velkým. Neboť vám pravím: Nebude-li vaše spravedlnost o mnoho přesahovat spravedlnost zákoníků a farizeů, jistě nevejdete do království nebeského.“⁹⁶

V Matoušově evangeliu se můžeme setkat se souslovím „Zákon a Proroci“. Autor tím má na mysli celý Starý zákon. V židovském vyjadřování se Starý zákon skládal z Tóry, Proroků a Spisů.⁹⁷

Výše zmíněný text (Mt 5,17–20) tvoří základní tezi a následující oddíl (Mt 5,21–48) ilustruje, jak tuto tezi chápat.⁹⁸ Ježíš nezvěstuje Boží království jen těm, kteří žijí bezúhonně podle Písem, ale přednostně těm, kteří něco zkazili, ztroskotali a nevědí jak dál.⁹⁹

Čímž ale neříká, že by pro hříšníky přestal platit Zákon a mají volný vstup do Božího království. Ježíš Zákon neruší. „Opakem ke zrušení totiž není zachování, dodržování ani přikazování, ale překvapivě naplnění (*pleróσαι*). To je ve skutečnosti radikální reinterpretace toho, jak má být text Zákona a Proroků chápán. Nemá vyznít jako přikázání a požadavky kladené na ty druhé, nýbrž jako zaslíbení, která se v realitě Božího království naplňují...“¹⁰⁰

Je zde tedy jen potvrzován vztah mezi Ježíšovým učením a Tórou a tento vztah je vyjádřen jako naplnění. Přímá paralela k tomuto výroku neexistuje. Jen vzdáleně podobný výrok nalezneme u Lukáše (L 16,16–17).¹⁰¹

Výrok „Dokud nepomine nebe a země, nepomine jediné písmenko ani jediná čárka ze Zákona...“¹⁰² jen upřesňuje, že Zákon platí do posledního písmene jako celek. Každé písmenko má v Zákoně své pevné místo.¹⁰³

Ježíšovy výroky o tom, že Tóra má trvalou platnost (Mt 5,17–20) poukazují na propojení mezi židovstvím a křesťanstvím. V pestrém společenství prvních učedníků alespoň někteří křesťané neviděli rozpor mezi dodržováním Zákona a Ježíšovým učením.¹⁰⁴

---

⁹⁶ Mt 5,17–20

⁹⁷ srov. HARRINGTON, Daniel, J. *Evangelium podle Matouše*, s. 103

⁹⁸ srov. MRÁZEK, Jiří. *Evangelium*, s. 65

⁹⁹ srov. MRÁZEK, Jiří. *Kázání*, s. 73

¹⁰⁰ MRÁZEK, Jiří. *Kázání*, s. 73–74

¹⁰¹ srov. HARRINGTON, Daniel, J. *Evangelium podle Matouše*, s. 106

¹⁰² Mt 5,18

¹⁰³ srov. MRÁZEK, Jiří. *Kázání*, s. 76

¹⁰⁴ srov. HARRINGTON, Daniel, J. *Evangelium podle Matouše*, s. 107

Ježíšova slova o naplnění Zákona by se dala samozřejmě chápat i christologicky. Ježíš je tím, kdo naplňuje Starý zákon. Ani to však zrušení platnosti Zákona neznamená. Písmo zde není chápáno jako předpisy, nýbrž jako očekávání, které se má naplnit.¹⁰⁵

3.6. O zabití

„Slyšeli jste, že bylo řečeno otcům: ‚Nezabiješ! Kdo by zabil, bude vydán soudu‘. Já však vám pravím, že již ten, kdo se hněvá na svého bratra, bude vydán soudu; kdo snižuje svého bratra, bude vydán radě; a kdo svého bratra zatracuje, propadne ohnivému peklu.“¹⁰⁶

„Ježíš cituje starozákonní zákaz zabíjení, jak stojí v Dekalogu. Zajímavé je, že jej cituje jako součást ústní tradice. Nestojí tam: Četli jste (v Ex 20,15), nýbrž: Slyšeli jste. Nebo jinak řečeno: To, co se traduje, se k vám dostalo ve zvěsti vašich učitelů, zákoníků.“¹⁰⁷

Ve starém zákoně přikázání „Nezabiješ“ nalezneme v Ex 20,13 a Dt 5,17, a to bez dalšího upřesnění. Tedy nic o tom, že by byl ten, kdo přikázání poruší, vydán soudu nebo radě. Právo odvety nalezneme např. v Ex 21,12; Lv 24,17 nebo Nm 35,16. V knize Exodus 21,12–16 je dokonce rozlišeno, zda jde o zabití úmyslné či ne. V Tóře tedy doslova nečteme „bude vydán soudu nebo radě“, ale je zde kategorický závěr: „Když někdo ubije nějakého člověka, musí zemřít.“¹⁰⁸

Rozsah přikázání Nezabiješ z Desatera není na první pohled úplně zřejmý. Je potřeba vzít v úvahu tehdejší prostředí, např. dobu války. Hebrejský termín *r-ḥ-ch* je ve Starém zákoně zastoupen poměrně řídky. Jeho smyslem je ochraňovat život Izraelce před nedovoleným zásahem, ale i před svévolným potrestáním.¹⁰⁹

Ježíš nepřišel zrušit Zákon a Proroky. Pouze vykládá Zákon tak, aby poukázal na ducha Zákona, který přišel naplnit. Označení „antiteze“ se zdá tedy poněkud nešťastné. Jedná se spíše o ilustraci, jak Ježíš rozumí slovům Zákona.¹¹⁰ Ježíš se ve svém výkladu tezí spíše zaměřuje na to, co konkrétnímu činu ještě předchází, tedy na lidskou motivaci, protože spáchaný čin už jen ukazuje, jaký je člověk uvnitř. Už v hněvu vidí Ježíš původ špatného jednání a v nejhorším případě i vraždy a varuje před tím, co by k hříchu vedlo.

¹⁰⁵ srov. MRÁZEK, Jiří. *Evangelium*, s. 66

¹⁰⁶ Mt 5,21–22

¹⁰⁷ TRILLING, Wolfgang. *Hledání historického Ježíše*, s. 92

¹⁰⁸ Lv 24,17

¹⁰⁹ srov. *Výklady ke Starému Zákonu*, s. 273

¹¹⁰ srov. MRÁZEK, Jiří. *Evangelium*, s. 68

Tedy už myšlení a vnitřní postoj může být hříšný, jestliže směřuje proti člověku. Ježíš odsuzuje hněv proti jinému člověku, ať už je příčinou cokoliv. Když člověk pocítuje hněv v srdci, není schopen v tom druhém vidět svého bližního. Tento hněv, nenávisť, nevráživost, ač skryty v srdci, však dopadá také na onoho bližního, kterého se týkají. Proto se hřeší už hněvem na někoho druhého. Už tím je možno ublížit.

„ČEP je ve druhé části verše silně interpretující. Řecký originál nemluví přímo o snižování nebo zatracování. Doslova zní text: *kdo by řekl svému bratru Raka! zaslouží synedrium, a kdo by řekl Blázne! zaslouží ohnivou gehenu.*“¹¹¹

Dnes je velmi obtížné zjistit, co přesně znamenalo slovo *raka*. Jak vážná to byla urážka. *Raka* souvisí se slovem prázdný, nic. Tedy mohlo označovat prázdnou hlavu, bez hloubky nebo třeba ničemu. Slovo blázne (*moré*) znamená spíše bezbožníku, ale někteří badatelé je předkládají stejně jako *raka*.¹¹²

Za výše uvedené urážky Ježíš stanoví poměrně přísné tresty. V dnešní době se různí badatelé domnívají, že Ježíšova slova o soudu mohou být myšlena ironicky. Tím se vysmívá těm, kdo by chtěli trestat druhé a sami svoje hříchy zasluhující trest nevidí.¹¹³

Ježíš zde poukazuje na to, že nejen vražda je trestná, ale už hněv je proviněním proti přikázání. Používá zde dokonce tři stupňující se druhy trestů (soud, rada, ohnivě peklo). Ukazuje tím srozumitelně tehdejším posluchačům různou velikost viny a trestu.¹¹⁴

Český ekumenický překlad verše „... a kdo svého bratra zatracuje, propadne ohnivému pecku“ je opět poněkud nepřesný. Na tomto místě by bylo přesnější přeložit slovo (*énochos*) jako „... zasloužil by si to“.¹¹⁵

„Přinášíš-li tedy svůj dar na oltář a tam se rozpomeneš, že tvůj bratr má něco proti tobě, nech svůj dar před oltářem a jdi se nejprve smířit se svým bratrem; potom teprve přijď a přines svůj dar. Dohodni se se svým protivníkem včas, dokud jsi s ním na cestě k soudu, aby tě neodevzdal soudci a soudce žalářníkovi, a byl bys uvržen do vězení. Amen, pravím ti, že odtud nevyjdeš, dokud nezaplatíš do posledního haléře.“¹¹⁶

V této části „antiteze“ nám Ježíš předkládá příklad, kdy přinášíme svůj dar k oltáři. Tentokrát, ale formulace zní: „tvůj bratr má něco proti tobě...“ Tedy my jsme ti, kdo se

---

¹¹¹ MRÁZEK, Jiří. *Kázání*, s. 89

¹¹² srov. MRÁZEK, Jiří. *Kázání*, s. 90–91

¹¹³ srov. MRÁZEK, Jiří. *Kázání*, s. 92

¹¹⁴ srov. MERELL, Jan. *Setkání s Ježíšem na Hoře, v podobenstvích, u Jezera a s učedníky*. Praha: Česká katolická charita, 1987, s. 45

¹¹⁵ srov. MRÁZEK, Jiří. *Evangelium*, s. 71

¹¹⁶ Mt 5, 23–26

proti bratru zřejmě něčím provinili. Výzva ke smíření spíše znamená – omluv se, odčiniš křivdu a škodu... Tedy bratrovo odpuštění, smíření nás může očistit, abychom mohli přinést svůj dar Bohu.

To, že by nám odpustil bratr, který se hněvá právem, bude osvobozující pro oba. Já zažiji odpuštění toho, co jsem provedl, a bratr se díky odpuštění přestane hněvat. Oba zažijeme kousek Božího království.¹¹⁷

„...nech svůj dar před oltářem a jdi se nejprve smířit se svým bratrem...“¹¹⁸ Tato výzva nemusí být tak snadná, jak by se mohla jevit. Cesta do Chrámu mohla znamenat několikadenní cestu, vystát dlouhou frontu k oltáři. Tento paradoxní požadavek by měl spíše upozornit, že lidské vztahy mohou být důležitější než bohoslužebné úkony.¹¹⁹

Ve druhém případě nás Ježíš vybízí k usmíření s protivníkem na cestě k soudu. Je lepší usmířit se dříve, než případ dojde před soud, a pak už bude muset padnout nějaké rozhodnutí, které nemusí být příjemné ani pro jednu stranu. Dokonce může dopadnout špatně i pro žalujícího. Proto je mnohem lepší dospět k usmíření ještě na cestě k soudu. Člověk ve svém srdci najde to milosrdenství, usmíření, odpuštění, kterého by se mu před soudem dostat nemuselo.

Podle tehdejšího práva, když byla žaloba přijata, nebyl již smír možný. Člověk je celý život na cestě k Poslednímu soudu. Podobenství tedy vybízí k usmíření dříve, než dojde k Božímu soudu, protože pak již nemusí být možnost odvolání.¹²⁰

Velmi důležité je nezapomínat, kdo je můj bližní. To Ježíš ukazuje například v podobenství o milosrdném Samařanu¹²¹, kde Kristus dává zákoníkovi odpověď na otázku „kdo je můj bližní“. Pro zákoníka jako žida je samozřejmě bližní jenom žid. Ježíš ukazuje polomrtvého člověka, jak se mu kněz i levita radši vyhýbají a záměrně vybral Samařana, který je pohnut soucitem bez ohledu na mužovu náboženskou příslušnost a prokázal mu milosrdenství. Ježíš to zde otáčí v tom smyslu, že není třeba řešit otázku ‚kdo je můj bližní a kdo ne‘, ale vybízí k prožívání toho ‚být bližními‘ ostatním. Pak není třeba řešit ‚komu pomoci a komu ne‘.

---

¹¹⁷ srov. MRÁZEK, Jiří. *Evangelium*, s. 71

¹¹⁸ Mt 5,24

¹¹⁹ srov. MRÁZEK, Jiří. *Kázání*, s. 95–96

¹²⁰ srov. MERELL, Jan. *Setkání s Ježíšem*, s. 46

¹²¹ srov. L 10,25–37

3.7. O cizoložství

„Slyšeli jste, že bylo řečeno: ‚Nezcizoložíš‘. Já však vám pravím, že každý, kdo hledí na ženu chtivě, již s ní zcizoložil ve svém srdci.“¹²²

Další příkázání „Nezcizoložíš“, které Ježíš vykládá, nalezneme ve Starém zákoně v Ex 20,14 a Dt 5,18.

Tam je vztah muže a ženy spíše pojat tak, že žena náleží svému muži spíše jako majetek než jako osoba, se kterou vytváří nerozlučný pár. Dokonce ani navštěvování nevěstek nebylo považováno za cizoložství.¹²³

Zákaz cizoložství nalezneme především v Desateru, ale i na dalších místech.¹²⁴ Cizoložství odsuzují i proroci, ale převážně jako zlo a chrání tím společnost. Ježíš spíše než zákaz formuluje svou řeč jako požadavek věrnosti manželskému svazku uzavřenému před Bohem.

Toto příkázání mělo a má chránit manželství před neukázněností partnerů nebo magicko-kultickou promiskuitou, která se v té době nebezpečně šířila. Izrael žil totiž v prostředí, kde byly sexuální projevy součástí pohanských kultů. Bylo potřeba, aby si stále více uvědomovali, že manželství je součástí Božího stvořitelského řádu.¹²⁵

Už i ve Starém zákoně nalezneme ustanovení týkající se rozlišení mezi cizoložstvím a smilstvem, např. Dt 22,13nn. Tento zákon ochraňoval i práva dívky, která by byla falešně obviněna, že nebyla pannou předtím, než si ji muž vzal. Když by muž ležel s vdanou ženou, zemřou oba. A když muž najde pannu a bude s ní přistižen, ta stane se jeho ženou a on ji nesmí propustit. Zde by bylo možné nalézt odkaz na knihu Genesis, kde Bůh stvořil člověka jako muže a ženu. „Proto opustí muž svého otce i matku a přilne ke své ženě a stanou se jedním tělem.“¹²⁶

Ježíš však odhaluje podstatu manželství, které nerozlučně a vnitřně zavazuje partnery. Kdo by vstoupil do manželství po rozvodu, také se dopouští cizoložství. Taktéž i ten, kdo jen touží po tom spojit se s jiným než manželským partnerem, cizoloží.¹²⁷

Zde je opět pro Ježíše důležité, co má člověk v srdci a jaká je jeho motivace. Tedy to, že člověk žádostivě hledí na cizí ženu, už je prvním krokem k tomu, aby svůj čin

---

¹²² Mt 5, 27–28

¹²³ srov. LACAN, Mark-François: Cizoložství. In LÉON-DUFOUR, Xavier. *Slovník biblické teologie*. Řím: Křesťanská akademie, 1991, s. 58

¹²⁴ srov. Lv 20,10; Dt 22,22; Jr 7,9; Mal 3,5

¹²⁵ srov. *Výklady ke Starému Zákonu*, s. 273–274

¹²⁶ Gn 2,24

¹²⁷ srov. LACAN, Mark-François: Cizoložství. In LÉON-DUFOUR, Xavier. *Slovník biblické teologie*. Řím: Křesťanská akademie, 1991, s. 58

uskutečnil. Tím ponižuje i důstojnost ženy jako Božího stvoření, když v ní vidí jen objekt své žádostivosti.

Aby se člověk alespoň na chvíli ocitl v Božím království, měl by na ženu hledět jinak než na objekt svých vášní. Vypadá to na poměrně jednoduchý požadavek, ale je třeba si uvědomit, v jaké dnes žijeme době a společnosti.¹²⁸

„Jestliže tě svádí tvé pravé oko, vyrví je a odhod' pryč, neboť je pro tebe lépe, aby zahynul jeden z tvých údů, než aby celé tvé tělo bylo uvrženo do pekla. A jestliže tě svádí tvá pravá ruka, utni ji a odhod' pryč, neboť je pro tebe lépe, aby zahynul jeden z tvých údů, než aby se celé tvé tělo dostalo do pekla.“¹²⁹

Tato Ježíšova slova vyznívají poněkud drasticky. Mezi biblisty panuje vzácná shoda, že nejsou myšlena doslova. Ježíš by po nás jistě nechtěl, abychom se mrzačili. Naše údy či oči přeci nejsou příčinou našeho chování. Spíše je zde poukazováno na to, že i když je nám nějaká neřest tak blízká jako vlastní oko nebo ruka, je přesto potřeba ji vyloupnout, utnout a odhodit. Aby člověk hříchu předešel, musí také něco obětovat.¹³⁰

„Ježíš nečeká od falešných proroků a falešných kazatelů, že si budou dloubat oči, a stejně to nečeká od samolibých kocourů, kteří svádějí cizí ženu; ale staví je tak trochu na jednu úroveň. A říká to tak, aby si zkusili uvědomit, že jejich bližní je před Bohem důležitější, než nějaké jejich oko. Pokud by jim bylo líto si vydloubnout oko nebo useknout ruku – tak by jim také mohlo být líto těch, které obtěžují.“¹³¹

Ježíšův příkaz tedy nelze chápat doslovně, má pouze obrazný smysl. Vydloubnutí oka či useknutí ruky by neznamenal napravení hříšníka. Říká tím, že vše, co by bránilo přístupu k Bohu, má být dáno pryč. Tedy například i špatní přátelé, špatná literatura apod. A poukázáním na pravé oko, pravou ruku je řečeno, že občas je třeba se zříct i toho, co je pro člověka důležité. Tedy, lépe se zříct něčeho důležitého, než promarnit život.¹³²

---

¹²⁸ srov. MRÁZEK, Jiří. *Evangelium*, s. 73

¹²⁹ Mt 5,29–30

¹³⁰ srov. MRÁZEK, Jiří. *Kázání*, s. 104–105

¹³¹ MRÁZEK, Jiří. *Evangelium*, s. 74

¹³² srov. MÁNEK, Jindřich. *Dům na skále*, s. 77

3.8. O rozluce

„Také bylo řečeno: ‚Kdo propustí svou manželku, ať jí dá rozlukový lístek!‘ Já však vám pravím, že každý, kdo propouští svou manželku, mimo případ smilstva, uvádí ji do cizoložství; a kdo by se s propuštěnou oženil, cizoloží.“¹³³

V knize Genesis Hospodin Bůh stvořil člověka z prachu země a vdechl mu v chřípí dech života.¹³⁴ Také usoudil, že není dobré, aby člověk byl sám, stvořil mu tedy z jeho žebra a masa pomoc jemu rovnou.¹³⁵ Stvořil tedy ženu a přivedl ji k němu. Muž přilne ke své ženě a stanou se nerozlučným párem neboli jedním tělem.¹³⁶ Tento příběh o stvoření jasně ukazuje, že člověk je stvořením Božím. Žena byla dána muži, aby od počátku byli jedním tělem. To člověka předurčuje k tomu, aby žil společný život v nerozlučném partnerství se ženou, která mu má být rovnocenná. Jak je hned vzápětí v knize Genesis uvedeno, vstupuje do světa skrze člověka i hřích pokušení, žádostivosti a smilstva a s hřichem do světa vstupuje i smrt.

Manželství je společenství partnerů, jehož cílem je vzájemné sdílení dober života. Druhým cílem je předávání života, tedy plození potomků. Pro izraelský národ bylo zachování rodu velmi důležité. Mohou ale nastat situace, kdy už není vzájemné soužití manželů možné. Už Starý zákon na to pamatoval a nabízel i určitou ochranu potřebným. Když žena u manžela nenalezla přízeň, mohl ji vykázat z domu tím, že jí napíše rozlukový list.

„Podle Dt 24,1–4 stačilo k rozluce manželství prohlášení mužovo ‚Já nejsem její muž‘ [Oz 2,2] a vydání rozlukového lístku. Taková žena se mohla vdát podruhé, ale byla-li opět zapuzena, nesměl ji první muž znovu pojmout za manželku.“¹³⁷

Starý zákon tehdy neřešil příčiny, za jakých okolností propustit partnera z manželského svazku. To mohl učinit pouze muž, ale za stanovených podmínek. Ani tehdy nebylo možné ženu jen tak vyhodit na ulici, ale muž musel vystavit rozlukový lístek. Ten nejen, že řešil vzájemné majetkové vypořádání, ale byl i potvrzením pro ženu, že se stává opět svobodnou.¹³⁸

Ježíš zde zákon nejen vykládá, ale ještě odkazuje na to, co Mojžíšovu zákonu předcházelo, tedy na Boží záměr při stvoření. Na tomto místě tedy doslova ruší, co řekl

---

¹³³ Mt 5, 31–32

¹³⁴ srov. Gn 2,7

¹³⁵ srov. Gn 2,18

¹³⁶ srov. Gn 6,24

¹³⁷ NOVOTNÝ, Adolf. *Biblický slovník*, s. 380

¹³⁸ srov. MRÁZEK, Jiří. *Evangelium*, s. 74–75

Mojžíš¹³⁹, nejen interpretuje nebo zpřisňuje, ale jedná jako by se jednalo jen o soukromé nařízení od Mojžíše.¹⁴⁰ Ve Starém zákoně najdeme spíše nařízení chránící práva mužů.

Ježíš rozvod zakazuje navzdory Zákonu, jenž tuto možnost přímo povoloval, s odvoláním na tvrdost lidského srdce.¹⁴¹ „Mimo případ smilstva“ – tato výjimka měla zřejmě zohlednit, že v případě cizoložství muž svou ženu musel propustit. Přesný význam slova *porneia* není úplně jasný. Mohlo se jednat o nevhodné sexuální chování nebo snad i sexuální spojení mezi příbuznými.¹⁴²

„Nový zákon – Ježíš hlásá nerozlučnost manželství a opírá se přitom nikoliv o Mojžíšův zákon, ale o mnohem starší záměr Stvořitelův (Mt 19,1-9). Bůh sám spojuje muže a ženu, a tak posvěcuje jejich svobodnou volbu. Oba tvoří «jedno tělo» před Bohem, a proto je v nadcházejícím Božím království, kde je obnova původní dokonalost stvoření, zakázáno zapuzení ženy, připouštěné Zákonem «pro tvrdost lidských srdcí».“¹⁴³

Manželství lze také vnímat jako sňatek Ježíše a církve (srov. Ef 5,21–33) a manželé by měli toto tajemství vnímat jako součást svého trvalého svazku. Bůh také stvořil muže a ženu tak, aby mohli žít spolu v trvalém svazku.

3.9. O přísaze

„Dále jste slyšeli, že bylo řečeno otcům: ‚Nebudeš přísahat křivě, ale splníš Hospodinu přísahy své‘. Já však vám pravím, abyste nepřisahali vůbec; ani při nebi, protože nebe je trůn Boží; ani při zemi, protože země je podnož jeho nohou; ani při Jeruzalému, protože je to město velikého krále; ani při své hlavě nepřisahej, protože nemůžeš způsobit, aby ti jediný vlas zbělel nebo zčernal. Vaše slovo buď ‚ano, ano – ne, ne‘; co je nad to, je ze zlého.“¹⁴⁴

V dobách Starého zákona byla přísaha zcela běžným institutem. Zakázána byla pouze přísaha křivá nebo nesplněná. Přísaha také potvrzovala různá prohlášení v občanských i soudních přích, a i v prorockých předpovědích.¹⁴⁵ O zákazu křivé přísahy se dočteme

---

¹³⁹ srov. Dt 24,1

¹⁴⁰ srov. TRILLING, Wolfgang. *Hledání historického Ježíše*, s. 96

¹⁴¹ srov. BORNKAMM, Günther. *Ježíš Nazaretský*, s. 64

¹⁴² srov. HARRINGTON, Daniel, J. *Evangelium podle Matouše*, s. 110

¹⁴³ WIÉNER, Claude: Manželství. In LÉON-DUFOUR, Xavier. *Slovník biblické teologie*. Řím: Křesťanská akademie, 1991, s. 212

¹⁴⁴ Mt 5,33–37

¹⁴⁵ srov. GEORGE, Augustin: Přísaha. In LÉON-DUFOUR, Xavier. *Slovník biblické teologie*. Řím:

například v knize Leviticus „Nebudete křivě přísahat v mém jménu, sice znesvětíš jméno svého Boha.“¹⁴⁶ Kniha Leviticus je především věnována nařízením a předpisům. Nesmíme však na takovouto knihu nahlížet tak, jak dnes vnímáme sbírky zákonů. Tehdejší izraelský lid podřizoval celý svůj život Bohu. Pro ně bylo Boží jméno natolik posvátné, že se ho neodvažovali ani vyslovit. Křivá přísaha měla v tehdejší době úplně jinou váhu než dnes. Přísahou se totiž člověk dovolával Božího jména jako záruky toho, že splní, co slibuje, či je pravdou to, co tvrdí. V takovém případě je Hospodin vlastně „dohlížitelem“ nad tím, zda svému tvrzení dostojím.

V Kázání na hoře Ježíš nekritizuje přísahu typu, že je něco tak nebo tak. Spíše jde o přísahání vázané na budoucnost, tedy něco, co se teprve má stát, ale my nejsme úplně schopni toto ovlivnit. Dalším problémem je, když se do přísahy zatahuje Bůh, kterým nemůžeme disponovat ani ho ovlivňovat.¹⁴⁷

Příkázání, jež přísahu zakazuje, a příkázání, jež požaduje věrnost slibům, Ježíš ještě zpřísňuje. Nejde tedy jen o to se vyvarovat křivé přísahy. Ježíš požaduje, aby člověk vůbec nepřisahal a stál si za svým slovem bez přísahy. Křesťan by měl dělat vše pro to a využít všech možností, aby se bez přísahy obešel a byl bez ní důvěryhodný.¹⁴⁸

V Písmu nikde nenalezneme zmínku o tom, že by Ježíš sám někdy přísahal. Spíše používá slavnostní obraty jako např. „Amen, pravím vám...“ Člověk nemůže přísahat při něčem, co je mimo jeho moc. Ježíš také varuje před různým zlehčováním přísahy (srov. Mt 23,16–22).¹⁴⁹

„Vaše slovo buď ,ano, ano – ne, ne‘; co je nad to, je ze zlého.“¹⁵⁰ Tímto Ježíš vyzývá své učedníky, aby se do ničeho nezaplétali přísahou a do ničeho nezatahovali Boha. Nelze slibovat slepou poslušnost, je důležité říkat ano tomu, co je dobré, a ne zlému. Zdvojením ano, ano – ne, ne na to klade zvláštní důraz.¹⁵¹

S přihlédnutím k personálnímu myšlení Bible, lze *ek tú ponéri* chápat jako maskulinum, tedy jako označení satana, původce zla.¹⁵²

Křesťanská akademie, 1991, s. 399

¹⁴⁶ Lv 19,12

¹⁴⁷ srov. MRÁZEK, Jiří. *Evangelium*, s. 77

¹⁴⁸ srov. HÄRING, Bernhard. *Láska je víc*, s. 52

¹⁴⁹ srov. GEORGE, Augustin: Přísaha. In LÉON-DUFOUR, Xavier. *Slovník biblické teologie*. Řím: Křesťanská akademie, 1991, s. 399

¹⁵⁰ Mt 5,37

¹⁵¹ srov. MRÁZEK, Jiří. *Kázání*, s. 116

¹⁵² srov. HÁJEK, Miloslav. *Evangelium podle Matouše. Část 1., Výklad kapitol 1 - 9*. Praha: Kalich, 1995, s. 114

3.10. O odplatě

„Slyšeli jste, že bylo řečeno: ‚Oko za oko a zub za zub‘. Já však vám pravím, abyste se zlým nejednali jako on s vámi; ale kdo tě uhodí do pravé tváře, nastav mu i druhou; a tomu, kdo by se s tebou chtěl soudit o košili, nech i svůj plášť. Kdo tě donutí k službě na jednu míli, jdi s ním dvě. Kdo tě prosí, tomu dej, a kdo si chce od tebe vypůjčit, od toho se neodvracej.“¹⁵³

Ve Starém zákonu se s formulací „oko za oko, zub za zub“ setkáme v Ex 21,24; Lv 24,20; Dt 19,21. „Říká se jí *lex talionis* čili zákon stejného, zákon stejné odplaty: jak ty mně – stejně já tobě.“¹⁵⁴ Zde už šlo spíše o to zabránit krvavé mstě a stanovit spravedlivou odvetu a vyhnout se pomstě, která by se mohla vymknout kontrole. Ve Starém zákoně byla odplata často tedy spíše pomstou. Tedy tím, že nějaký čin namířený proti někomu byl potrestán „stejnou mincí“, resp. ještě tvrději. V Písmu čteme, že dokonce i Bůh odplácel těm, kteří se proti němu provinili. Například když Hospodin vyhlásil soud nad Sodomou.¹⁵⁵ Jenže Boží hněv je spravedlivý a člověk nesmí brát spravedlnost do vlastních rukou. V Božím pojetí nešlo o mstu, jak ji vnímáme my, ale o nastolení spravedlnosti a pokoření hříchu. Ježíš ví, že se lidé dopouštějí zlého jednání, ale chce, aby se zlo nešířilo dál. Ježíš nenávidí hřích, ale miluje hříšníky. Proto nabádá neoplácet zlo zlem, ale nastavit „druhou tvář“. Člověk by měl dokázat, že ovládá vášně, které ke zlu směřují, a paradoxně nastavit druhou tvář. Tedy zlo nejen tolerovat, ale postavit proti zlu láskyplný postoj. Ježíš vybízí nejednat se zlým zle, ale nastavit „druhou tvář“.

Jednou z možných interpretací této perikopy může být myšleno i přímé násilí. Není zde popsána situace, ze které se vyvinul násilný střet a bezpochyby není příčina důležitá. Je zde položen důraz na to, že je důležité ránu strpět a neopětovat násilí.¹⁵⁶

Na druhou stranu Ježíš zde specifikuje tvář jako pravou. V tomto případě by šlo tedy o úder do tváře hřbetem pravé ruky, nebo o úder levou rukou. V obou těchto situacích se nejedná o násilný úder, ale spíše o pohrdavý políček. Tedy bude se jednat spíše o to snést pohrdání.

Reakce, kdy člověk protivníkovi nastaví druhou tvář, je velmi neobvyklá, téměř absurdní. Protivníka zcela jistě překvapí a dostane najevo, že jeho útok nebude oplácen „stejnou mincí“. To ale neznamená, že by se napadený řešení sporu vyhýbal. Tím tedy

---

¹⁵³ Mt 5,38–42

¹⁵⁴ MRÁZEK, Jiří. *Evangelium*, s.78

¹⁵⁵ srov. Gn 18,16 nn

¹⁵⁶ srov. HÁJEK, Miloslav. *Evangelium*, s. 116–117

nepřijme výzvu k násilí, ale ani neuhne z cesty. Ježíšovým řešením je nepřijmout ani jednu z reakcí, které očekává protivník.¹⁵⁷

Podobně paradoxně jako nám zní „nastavit druhou tvář“, může vypadat i Ježíšova výzva „... kdo by se s tebou chtěl soudit o košili, nech i svůj plášť“. Jestliže by se protivník chtěl soudit o košili, není na místě nenávist a obrana u soudu, ale láskyplné nabídnutí i dražšího pláště. Svědomí i jeho motivaci nechť posoudí Hospodin, ale člověk by měl reagovat na zlo láskou, milosrdenstvím. Může se zdát, že mnoho Ježíšových přikázání není splnitelných, ale Ježíš ukazuje jakou cestou jít.

„Kdo tě donutí k službě na jednu míli, jdi s ním dvě.“¹⁵⁸ Tento příklad poukazuje na dobové poměry v Palestině, která byla nedobrovolnou součástí římské říše pod správou prefekta. Služba na jednu míli znamenala, že římský voják mohl požadovat po kterémkoliv civilistovi, aby mu na jednu míli nesl výstroj či ukázal cestu. Když by s vojákem šel uředník míle dvě, mohl by službu z donucení povznést na přátelský rozhovor.¹⁵⁹

Pro křesťany je vzorem jednání samotného Ježíše. On strpěl spousty urážek, ponižování, ale nikdy je neoplácel a vše svěřoval do rukou Otce (srov. 1P 2,23). Ježíš nezavrhne světský soudní systém, ale dává lidem nový zákon, podle kterého by měli svým nepřátelům odpouštět, a dokonce je milovat.¹⁶⁰

„Kdo tě prosí, tomu dej, a kdo si chce od tebe vypůjčit, od toho se neodvracej.“¹⁶¹ V tomto případě nejde o protivníka, ale o někoho, kdo prosí. Jednou z variant by mohlo být, že jde o nepřítele, který se ocitl v nouzi. I v tomto případě by odpovědí měla být vstřícnost, což neznamená dát vše, co se požaduje. Tedy neodvrátit se a pomoci dle možností.¹⁶²

3.11. O lásce k nepřátelům

„Slyšeli jste, že bylo řečeno: ‚Milovati budeš bližního svého a nenávidět nepřítele svého‘. Já však vám pravím: Milujte své nepřátele a modlete se za ty, kdo vás pronásledují, abyste byli syny nebeského Otce; protože on dává svému slunci svítit na zlé i dobré a déšť posílá na spravedlivé i nespravedlivé. Budete-li milovat ty, kdo milují vás,

---

¹⁵⁷ srov. MRÁZEK, Jiří. *Evangelium*, s.80

¹⁵⁸ Mt 5,41

¹⁵⁹ srov. MRÁZEK, Jiří. *Kázání*, s. 122–123

¹⁶⁰ srov. DARRIEUTORT, André – LÉON-DUFOUR, Xavier: Pomsta. In LÉON-DUFOUR, Xavier. *Slovník biblické teologie*. Řím: Křesťanská akademie, 1991, s. 348

¹⁶¹ Mt 5,42

¹⁶² srov. MRÁZEK, Jiří. *Kázání*, s. 123

jaká vás čeká odměna? Což i celníci nečiní totéž? A jestliže zdravíte jenom své bratry, co činíte zvláštního? Což i pohané nečiní totéž? Buďte tedy dokonalí, jako je dokonalý váš nebeský Otec.“¹⁶³

S nepřátelstvím se v dějinách setkáváme odjakživa. Vždy byl a bude v životě člověka někdo, kdo jej nebude mít v oblibě, a bude k němu chovat nepřátelské úmysly, nebo naopak bude někdo, kdo bude považovat za nepřítele jeho. Lidé mají často sklony vidět na druhých ty negativní stránky, posuzovat je a zaujímat k nim nepřátelský postoj. Přitom může jít jen o jejich subjektivní pohled. Toto je obzvlášť velmi náročný požadavek: milovat svého nepřítele. Ve Starém zákoně nikde nenajdeme zmínku o tom, že bychom měli své nepřátele nenávidět.¹⁶⁴

Pro starozákonní lid byl bližním především příslušník izraelského národa. Izrael byl vyvolený národ, jemuž byl dán Zákon, a s tímto vědomím byla jeho jednotlivá ustanovení i vykládána. Například v Desateru najdeme zmínku o bližním „Nevydaš proti svému bližnímu křivé svědectví.“¹⁶⁵, která je jasně adresována příslušníkům Izraele, což platí i o dalších přikázáních.¹⁶⁶

Oddíl nazvaný „O lásce k nepřátelům“ vlastně definuje, kdo je bližní. Tedy nejen ten, kdo miluje nás, z koho tedy máme nějaký prospěch, ale i ten, kdo je vnímán jako nepřítel.¹⁶⁷

Výrok „Milovati budeš bližního svého“ nalezneme v knize Leviticus. „Nebudeš se mstít synům svého lidu a nezanevřeš na ně, ale budeš milovat svého bližního jako sebe samého.“¹⁶⁸ Tedy i zde je výzva k lásce a zákaz msty, i když zde je tento výrok zaměřen hlavně na příslušníky izraelského lidu.

V židovském prostředí byla láska k bližnímu založena spíše na principu zákona, tedy na dodržování ustanovení a předpisů. V Ježíšově pojetí je hlavním principem bezpodmínečná láska, která není přikázána, jde tedy o to milovat každého bez rozdílu a v jakékoliv situaci.¹⁶⁹

Pokud Ježíš požaduje milovat všechny bez rozdílu, platí to tedy i o nepřátelích. Nejedná se jen o ty, kdo jsou příslušníky jiného národa, ale i také o ty, kteří někomu ublížili, provinili se proti člověku. Opět je zde kladen požadavek, který je téměř nad lidské

---

¹⁶³ Mt 5,43–48

¹⁶⁴ srov. MRÁZEK, Jiří. *Kázání*, s. 126

¹⁶⁵ Ex 20,16

¹⁶⁶ srov. Ex 20,17

¹⁶⁷ srov. HARRINGTON, Daniel, J. *Evangelium podle Matouše*, s. 115

¹⁶⁸ Lv 19,18

¹⁶⁹ srov. HOLTZ, Traugott. *Ježíš*, s. 96

možnosti. Ježíšovo přikázání lásky je neslučitelné s nenávisť proti komukoliv. Odmítá jakékoliv dělení na bližní a cizí. Bližní je pro mne úplně každý. Jistě můžeme zažít situace, které vyžadují i to, že se nezřekneme odporu. „Jinak bychom to, jak se Ježíš zastával chudých a utlačovaných, nechali bez povšimnutí a svým vlastním jednáním se tomu zpronevěřili.“¹⁷⁰ Navzdory obvyklému jednání můžeme rezignovat na svá práva a tímto znamením lásky toho druhého pohnout ke změně.¹⁷¹ Ježíš nám svým jednáním a požadavky rozšiřuje okruh lidí, kteří jsou bližními.¹⁷²

Jak píše evangelista Jan: „Nové přikázání vám dávám, abyste se navzájem milovali; jako já jsem miloval vás, i vy se milujte navzájem.“¹⁷³

„...abyste byli syny nebeského Otce...“¹⁷⁴ Křesťanské jednání by mělo vycházet z toho, jak Bůh jedná s člověkem bez rozdílu, a ne z toho, jak se lidé k sobě chovají navzájem. Ježíšův požadavek je tedy být dokonalý, jako je dokonalý Otec.¹⁷⁵

---

¹⁷⁰ SCHNACKENBURG, Rudolf. *Všechno zmůže*, s. 78

¹⁷¹ srov. SCHNACKENBURG, Rudolf. *Všechno zmůže*, s. 78

¹⁷² srov. MRÁZEK, Jiří. *Kázání*, s. 128

¹⁷³ J 13,34

¹⁷⁴ Mt 5,45

¹⁷⁵ srov. MRÁZEK, Jiří. *Kázání*, s. 130

4. Zhodnocení

4.1. Ježíšovo pojetí Zákona

Ježíš se v Písmu ukazuje jako učitel Zákona. Učí, diskutuje. Často je svými odpůrci dotazován a žádán o výklad jednotlivých ustanovení Zákona. Jde například o rozhovor se saduceji, kteří se ho snaží přesvědčit o rozporech v nauce o vzkříšení.¹⁷⁶ Jsou také případy, kdy byl volán jako rozhodčí ve sporech.¹⁷⁷ Také byl osločován titulem „rabbi“.¹⁷⁸

Ježíš se svými výroky často dostával do konfliktu se Zákonem a dalo by se říci, že literu Zákona i porušoval. Tím se stával „trnem v oku“ zákoníkům a farizeům, kteří v těchto případech lpí pouze na liteře.

„Nedomnívejte se, že jsem přišel zrušit Zákon nebo Proroky; nepřišel jsem zrušit, nýbrž naplnit. Amen, pravím vám: Dokud nepomine nebe a země, nepomine jediné písmenko ani jediná čárka ze Zákona, dokud se všechno nestane. Kdo by tedy zrušil jediné z těchto nejmenších přikázání a tak učil lidi, bude v království nebeském vyhlášen za nejmenšího; kdo by je však zachovával a učil, ten bude v království nebeském vyhlášen velkým.“¹⁷⁹

Co znamená, že Ježíš Zákon nezrušil? Je snad třeba ještě dnes dodržovat nařízení, která byla určena zejména izraelskému lidu? Na tomto místě je právě důležité hledat ducha Zákona, tedy pravý Boží záměr, který má trvalou platnost.

„Zrušit“ (*lyein* vlastně ‚rozvázat, uvolnit‘) znamená v právní řeči odvolat, prohlásit neplatným (užívá se například o vyvázání z přísahy). Nepoukazuje tedy k porušení Zákona činem (tím, že někdo přestoupí jeho ustanovení), nýbrž k učitelskému, autoritativnímu zneplatnění Zákona (srov. 2 Mak 2,22; 4,11).“¹⁸⁰

Již od počátku svého působení je Ježíš považován za někoho, kdo porušuje Zákon. Například u evangelisty Marka čteme, jak Ježíš uzdravil ochrnutého a odpouští mu

---

¹⁷⁶ srov. Mk 12,18–27

¹⁷⁷ srov. L 12,13–14

¹⁷⁸ srov. BORNKAMM, Günther. *Ježíš Nazaretský*, s. 62

¹⁷⁹ Mt 5,17–19

¹⁸⁰ HÁJEK, Miloslav. *Evangelium*, s. 92

hříchy.¹⁸¹ To bylo zákoníky vnímáno jako velké rouhání, protože odpouštět může přece jen Bůh. Pro jeho učedníky to však byl jen jeden z dalších důkazů, kým pro ně opravdu Ježíš byl. Pro přítomné farizeje takové rouhání zasluhovalo jednoznačně smrt. Naplňují se tak slova, kterými prorokoval Simeon, když Marie přinesla malého Ježíše do chrámu: „Hle, on jest dán k pádu i k povstání mnohých v Izraeli a jako znamení, kterému se budou vzpírat...“¹⁸² Ježíš určitě jen nechtěl, aby se jen důsledněji dodržovala příkázání Starého zákona. Ve skutečnosti ukazuje pravý smysl Zákona jako ten, kdo je nad Zákonem. Zákon, který přinesl Mojžíš z hory Sinaj, byl dán od Boha. Nemůže tedy pozbýt platnosti žádným výkladem. Desatero je sice jen malou částí Starého zákona, avšak tvoří podstatu Staré smlouvy, která byla uzavřena mezi Bohem a jeho lidem. Ježíš tuto smlouvu neruší, ale on sám je naplněním Božího slibu, který byl dán lidem. Mojžíš na znamení smlouvy kropí oltář krví obětních zvířat¹⁸³ a Ježíš na znamení smlouvy nové prolévá krev svou vlastní. Ježíš má Zákon ve velké úctě a sám jej dodržuje. Panovalo totiž všeobecné přesvědčení zejména mezi farizeji, že i kdyby někdo dodržoval celý Zákon a jen jedno příkázání porušil, provinil se proti všem.¹⁸⁴ V židovské teologii má Zákon i ústní tradice stejnou vážnost a znevažování ústní tradice by se považovalo za útok na Zákon samotný.¹⁸⁵ Ježíš se spíše staví na odpor proti tradicím a různým výkladům zákoníků a farizeů. Právě díky těmto výkladům zákoníků a farizeů dochází k tomu, že se člověk odcizuje Bohu a jeho poslušnost Zákonu se smršťuje na pouhý výčet dobrých nebo špatných skutků. Ježíš přichází se svou zvěstí o Božím království a nastoluje radikálně nový pohled na Zákon. Boží Zákon osvobozuje od nánosů různých výkladů, tradic, které mu během dějin dali lidé, a zjevuje jeho původní čistou podobu Boží vůle. Jak se píše u evangelisty Lukáše: „Zákon a Proroci až do Jana; od té chvíle se zvěstuje království Boží a každý si do něho vynucuje vstup.“¹⁸⁶ Tedy od Jana už spravedlnost neznamena jen dodržování nařízení a příkázání. Ježíš otevírá cestu do Božího království pro všechny. Samotného Ježíše ale nemůžeme ohledně vztahu k Zákonu řadit do tehdejších kategorií, jako byli proroci, rabíni, vykladači zákona, zákoníci atp. Ježíš vykládá Zákon jako ten, kdo má moc, jako Boží Syn, což jsme schopni reflektovat až s odstupem.

---

¹⁸¹ srov. Mk 2,5–12

¹⁸² L 2,34

¹⁸³ srov. Dt 24,6

¹⁸⁴ srov. Jk 2,10

¹⁸⁵ srov. TRILLING, Wolfgang. *Hledání historického Ježíše*, s. 87

¹⁸⁶ L 16,16

Radikalizace Božích požadavků, jak je prosazuje Ježíš, však nebyla ani v židovském prostředí neznámá. Mnohé výroky rabínů v některých otázkách s Ježíšem dokonce souhlasí. Ovšem židovství reprezentované farizeji, zastávalo názor, že Zákon má spíše povahu právního řádu.¹⁸⁷ Ježíš chtěl, aby se Zákon vykládal skrze přikázání lásky a člověk se tak stával dokonalým, jako je dokonalý nebeský Otec.¹⁸⁸ Jak se můžeme dočíst v Matoušově evangeliu, pro Ježíše spočívá Zákon na dvou přikázáních: „Miluj Hospodina, Boha svého, celým svým srdcem, celou svou duší a celou svou myslí“. To je největší a první přikázání. Druhé je mu podobné: „Miluj svého bližního jako sám sebe“. Na těch dvou přikázáních spočívá celý Zákon i Proroci.“¹⁸⁹

Ježíš pozvedá Zákon na novou úroveň, zaměřuje se na myšlenky, které skutkům předcházejí. Vyžaduje radikální změnu myšlení, nejen chování. Správné chování vyplyne ze změny našeho myšlení. Ukazuje člověku cestu, která může být nad jeho síly v případě, že se neobrátil na Boha s prosbou o pomoc. Je potřeba radikálně změnit dosavadní přístup k životu.

4.2. Litera a duch Zákona

Litera Zákona představuje to, jak je přesně písemný předpis napsán, neboli doslovné znění. Zákon sám o sobě vyjadřoval Boží vůli. „Zákon je tedy sám v sobě svatý a přikázání svaté, spravedlivé a dobré“ (Ř 7,12). Ježíš svou interpretací Zákona zjevuje pravého ducha Zákona. Tedy ukazuje, jak jej číst, chápat a rozumět mu ve smyslu nadcházejícího Božího království.

„V Kristu zjevuje Otec celou svou lásku k člověku tak, že tím také vypisuje Boží zákon do srdce a ducha člověka, a to jako čestný zákon přinášející pokoj a radost. Křesťan může tuto skutečnost vždy znovu zakoušet, jestliže zaměří svůj pohled a své srdce na Krista a jeho radostné poselství.“¹⁹⁰

Například podobenství „O farizeovi a celníkovi“¹⁹¹ může být povzbuzením pro dny, kdy to vypadá, že není v lidských silách všemu dostat a nezbyvá, než prosit Boha o pomoc a slitování.

---

¹⁸⁷ srov. BORNKAMM, Günther. *Ježíš Nazaretský*, s. 66

¹⁸⁸ srov. Mt 5,48; Lv 19,2

¹⁸⁹ Mt 22,37–40

¹⁹⁰ HÄRING, Bernhard. *Láska je víc*, s. 29

¹⁹¹ srov. L 18,9–14

V židovství se Zákon a tradice snažily postihnout všechny možné životní situace a příležitosti. To bylo typické pro židovskou (ovšem později i křesťanskou) kazuistiku. Ježíš sice také uváděl konkrétní příkazy, ale tak, aby člověka obracely k lásce k bližnímu i k Bohu.¹⁹²

4.3. Ježíš jako ten, kdo naplnil Zákon

Výraz „naplnit“ má praktický význam (naplnit nádobu, prostor, míru), ale i význam přenesený (splnit, co se očekává, co je předpovězeno, uloženo).¹⁹³ „Naplnit“ také vyjadřuje vrcholnou událost dějin spásy, kterou se stal příchod Ježíše Krista. Jeho příchodem se naplnilo, co bylo ve Starém zákoně zaslíbeno. Obzvláště evangelista Matouš uvádí do vztahu Ježíšův život a Písmo. Naplnění je více než shoda s literou Starého zákona, Ježíš jej naplňuje svou osobou, svým dílem, svými činy. V něm je přítomné Boží království.¹⁹⁴

Jak již bylo řečeno, podle Matouše Ježíš nepřišel Zákon zrušit, ale naplnit, tedy uskutečnit jeho pravý záměr a vystihnout jeho pravý smysl. Ježíš svým učením a dílem dovedl Písma k cíli, k jejich konečnému smyslu. Vše se splnilo v Ježíši Kristu.¹⁹⁵

„Neboť Zákon byl dán skrze Mojžíše, milost a pravda se stala skrze Ježíše Krista.“¹⁹⁶

Není tím popíráno to staré, ale je obsaženo v novém. Podobně, jako bychom neměli pochybovat o tom, že Mojžíšův zákon je nám dán od Boha a díky tomu není pochyb, že ani sám Ježíš jej neruší, tak bychom měli mít na paměti, že Bůh plní svá zaslíbení a dodržuje smlouvy, které uzavřel se svým lidem. V tomto kontextu má pak výraz „naplnit“ mnohem hlubší význam. Neznamena to jen, že smlouva byla dodržena, splněna. To, že Ježíš přichází Zákon naplnit, znamená, že on sám je tím naplněním. On je tím zaslíbením, které nám bylo dáno skrze Zákon. Ježíš také zachovává vše, co bylo o něm předpovězeno. Například jeho křest v Jordánu od Jana Křtitele, který mu říká, že by spíše měl Ježíš křtít jeho, ale ten mu odpovídá: „Připusť to nyní; neboť tak je třeba, abychom naplnili všechno, co Bůh žádá.“¹⁹⁷ Ježíš se stává naplněním Zákona také díky své lásce ke všem lidem bez rozdílu. Miluje všechny do posledního hříšníka. Tím také zjevuje ducha Zákona, kterým je láska. Učí člověka plnit přikázání ne pod hrozbou trestu, ale z lásky, a to z lásky

---

¹⁹² srov. BORNKAMM, Günther. *Ježíš Nazaretský*, s. 67–68

¹⁹³ srov. HÁJEK, Miloslav. *Evangelium*, s. 92–93

¹⁹⁴ srov. BAUDRAZ, F. Naplnit. In ALLMEN, Jean-Jacques von. *Biblický slovník*, s. 156

¹⁹⁵ srov. NOVOTNÝ, Adolf. *Biblický slovník*, s. 466

¹⁹⁶ J 1,17

¹⁹⁷ Mt 3,15

k bližnímu a k Bohu. Smlouva, kterou nám přináší Ježíš, není smlouvou uzavíranou mezi rovnocennými partnery. Od Boha je to milosrdná nabídka spásy. Již se netýká jen vyvoleného národa, protože povolání jsou všichni bez rozdílu.

Nový zákon také není jen prostým pokračováním Starého zákona. S Ježíšem přichází na svět nová smlouva, která je zpečetěna jeho vlastní krví. Ježíš přináší nový pohled na přikázání a pozvedá je na novou úroveň. Rozhodně to ale neznamená, že by na své učedníky nekladl žádné požadavky. Ve svém učení je jasně představuje a mohou se zdát dokonce v některých ohledech přísnější, než byly ty ze Starého zákona. Ježíš zdokonaluje požadavky tím, že se již netýkají jen vnějšího chování, ale oslovují naše srdce a smýšlení, z kterého naše chování vychází.

Kázání na hoře je výzvou k tomu, aby člověk neustále revidoval své jednání a podle závěru, ke kterému dojde, aby pak tyto podněty uváděl ve skutky. Je důležité, aby tyto požadavky dokázal vztáhnout každý sám na sebe a nechal je proniknout do svého srdce.¹⁹⁸

---

¹⁹⁸ srov. SCHNACKENBURG, Rudolf. *Všechno zmůže*, s. 68–69

Závěr

Ježíš své „Kázání na hoře“ adresoval chudým, trpícím, těm nejmenším kdesi v poušti. Nejen dnes, ale v celých dějinách křesťanství se každá generace snaží přijít na to, jak to vlastně tenkrát Ježíš myslel. Je zřejmé, že se jednoduše nedá nahradit litera Starého zákona literou Nového. To, čím Ježíš ve svém kázání oslovuje celé generace, je právě onen duch Zákona. Čtenáři „Kázání na hoře“ jsou většinou lidé, kteří se již pokoušejí žít duchovně, a proto už Písmo samotné pro ně není jen pouhou literou, avšak i ten, kdo se s tímto textem setká poprvé, může být ohromen jeho radikálností a dosahem.

Tato práce pro mě byla setkáním, nejen snahou vystihnout ducha Zákona, jak o tom mluvil sám Ježíš, ale i setkáním s Duchem Ježíšovým, který mě při studiu komentářů a literatury oslovoval. Pro mě osobně to byla práce velice inspirující a ovlivnila i můj duchovní život. Samozřejmě, cílem mé práce nebylo „něco nového“ objevit, ale byla to pro mne příležitost zabývat se Písmem a v něm tak krásným textem jako je „Kázání na hoře“. Cíl stanovený v úvodu byl splněn postupným porovnáním starozákonních textů s texty novozákonními, které se týkají shodné tematiky. Byl vždy analyzován starozákonní text a jeho ozvěna v Ježíšových promluvách a skutcích. Naplnění Zákona v Ježíšově osobě a jeho spasitelské jednání je velmi bohatou látkou a v této práci bylo konstatováno základní zjištění, že Ježíš sám se vnímal jako ten, který je na jedné straně naplněním, ale na druhé straně i Pánem zákona.

Při čtení Ježíšových požadavků si uvědomujeme, jak nesnadné je se jimi řídit. O to víc prosíme o pomoc v modlitbě. Chceme-li být skutečně Kristovými učedníky, budeme muset více komunikovat s Bohem Otcem, více se modlit, prosit o odpuštění, o pomoc Utěšitele. Tím pak může o to více vyniknout jeho milosrdenství. Pomůže nám, když si uvědomíme, že Ježíš zemřel za naše hříchy, za naši slabost, za požadavky, kterým jsme nebyli schopni dostát. Celý Ježíšův život vlastně navazuje na Starý zákon. Vše, co bylo zaslíbeno, se v osobě Ježíše Krista naplňuje.

Zákon lidem pojmenoval lidské jednání, označil hříchy, jichž se v životě dopouštějí, ale nyní přišel Ježíš Kristus s přikázáním lásky a Zákon v jeho staré formě už není potřeba. Nyní máme na dosah Ježíšovo učení a dokonce přímo Ježíše, kterého máme následovat. On nám ve svém životě a učení ukazuje pravý smysl Zákona - jeho naplnění. Přináší nám křesťanskou etiku, kterou nám ukazuje, jak máme žít. Klade důraz na život z Ducha, protože díky němu vím, že jako křesťan jsem milován, spasen a vykoupen. Z přijetí Krista vyplývá i nutnost změny životního stylu.

Je důležité mít stále na paměti, že je třeba hledat ducha Zákona, hledat Boží vůli. Usilovat o pochopení nároků Písma, ale ne ve snaze si to nějak ulehčit. Asi každý z nás někdy nazval svého bratra, bližního bláznem, dutou hlavou. A zde je pouze na nás abychom si uvědomili, že ať byl náš motiv jakýkoliv, musíme sami sobě přiznat, že jsme opět nedostáli náročným požadavkům evangelia. Nemůžeme přece sami sobě nalhávat, že jsme nařízení neporušili, nebo snad, že si to dotyčný „zasloužil“. Právě v těchto případech jde o ducha Zákona, tak jak nám to praví sám Ježíš. My sami musíme posuzovat vlastní chování ve vztahu k Bohu, bližnímu, zda je v souladu s tím co po nás vyžaduje Hospodin, zda milujeme bližního bez rozdílu, jako miluje Hospodin bezpodmínečně nás. A potom si kajícím přiznat, že to může být nad naše síly. Pak tedy můžeme nechat Boží slovo, aby pronikalo až do našeho srdce, kde může postihnout naše motivace dříve, než dojde k činům. Činy vypovídají o tom, jací jsme uvnitř. Samotný text je vlastně literou, ale nesmíme zapomínat, kdo je pravým původcem. Snažme se tedy hledat v Písmu, co chce Duch literou říci. Snažme se tedy číst Písmo v Duchu svatém.

I ve světském právu má zákon svého ducha. Zákonodárce, autor zákona, když tvoří zákon, nějak si ho vykládá, dává mu ducha, tedy to jak zákon chápat, jak byl zamýšlen. K tomu navíc mohou dopomáhat různé komentáře, judikatury. Často si říkáme, že by mělo být zakázáno to a to. Je třeba si však uvědomit, že to samo o sobě ještě k lepším poměrům nevede. Právo samozřejmě musí být co nejpřesnější, to je pro naši orientaci, ale vždy bude potřeba hledat jeho ducha. Tedy usilovat o co nejpoctivější postoje. Mně se zdá, že v dnešní době se ctí především litera. Pro nás má „Kázání na hoře“ stálou platnost a nic nám nebrání v hledání ducha Zákona současným pohledem. Mějme však stále na paměti, že je tu riziko překroucení míst, kterým nerozumíme, jak nás upozorňuje Písmo (2 P 3,16). Nemáme tedy úplně přesný návod, jak bychom se měli v daných situacích zachovat. Při jedinečnosti každého člověka a jedinečnosti i každé životní situace, v níž se ocitá, můžeme formulovat společného jmenovatele života nejen učedníků, ale každého člověka. Všichni jsme povoláni uskutečňovat skutky lásky.

Seznam použitých zkratek

Gn	Genesis
Ex	Exodus
Lv	Levitikus
Nu	Numeri
Dt	Deuteronomium
Joz	Jozue
2Kr	Druhá královská
Ž	Žalmy
Jr	Jeremjáš
Mal	Malachiáš
Sír	Sírachovec
2Mak	Druhá makabejská
Mt	Evangelium podle Matouše
Mk	Evangelium podle Marka
L	Evangelium podle Lukáše
J	Evangelium podle Jana
Ř	List Římanům
1K	První list Korint'anům
2K	Druhý list Korint'anům
Ga	List Galat'anům
Ef	List Efezkým
1Te	První list Tesalonickým
Žd	Židům
Jk	List sv. Jakuba
1P	První list sv. Petra
2P	Druhý list sv. Petra

Seznam literatury

- ALLMEN, Jean-Jacques von. *Biblický slovník*. 2. vyd. Praha: Evangelické nakladatelství, 1991
- Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona (včetně deuterokanonických knih) : český ekumenický překlad*. Praha: Česká biblická společnost, 2008
- BORNKAMM, Günther. *Ježíš Nazaretský*. Praha: Vyšehrad, 1975
- FAUSTI, Silvano. *Nad evangeliem podle Matouše: porozumět Božímu slovu*. Praha: Paulínky, 2009
- HÁJEK, Miloslav. *Evangelium podle Matouše. Část 1., Výklad kapitol 1 - 9*. Praha: Kalich, 1995
- HÄRING, Bernhard. *Láska je víc než přikázání*. Praha: Česká katolická charita, 1971
- HARRINGTON, Daniel J. *Evangelium podle Matouše*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2003. Sacra pagina
- HOLZ, Traugott. *Ježíš z Nazareta*. Praha: Vyšehrad, 1991
- CHIOLERIO, Marco. „Blaze tomu, kdo slyší tato slova“ (Sír 50, 28): *První setkání se Starým zákonem*. Praha: Paulínky, 1997
- LÉON-DUFOUR, Xavier. *Slovník biblické teologie*. Řím: Křesťanská akademie, 1991
- LIMBECK, Meinrad. *Evangelium sv. Matouše*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1996. Malý stuttgartský komentář
- MÁNEK, Jindřich. *Dům na skále: Ježíšovo kázání na hoře*. Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1967
- MERELL, Jan. *Setkání s Ježíšem na Hoře, v podobenstvích, u Jezera a s učedníky: výklad biblických textů, meditace, modlitby*. 2. přeprac. vyd. Praha: Česká katolická charita, 1987
- MRÁZEK, Jiří. *Evangelium podle Matouše*. Praha: Centrum biblických studií, 2011. Český ekumenický komentář k Novému zákonu
- MRÁZEK, Jiří. *Kázání na hoře*. Jihlava: Mlýn, 2017
- NESTLE, Eberhard, Kurt ALAND a Ladislav TICHÝ, FRYŠ, Petr, Pavel NÁPRAVNÍK a Vladimír PETKEVIČ, ed. *Řecko-český Nový zákon: Novum Testamentum Graece : Nestle-Aland, 27. vyd. ; Nový zákon: Český ekumenický překlad*. Praha: Česká biblická společnost, 2011
- NOVOTNÝ, Adolf. *Biblický slovník*. 2., zcela přepracované a rozšířené vydání. Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1956. Kalich.

- POKORNÝ, Petr a Ulrich HECKEL. *Úvod do Nového zákona: přehled literatury a teologie*. Praha: Vyšehrad, 2013
- RENDTORFF, Rolf. *Hebrejská bible a dějiny: úvod do starozákonní literatury*. Praha: Vyšehrad, 1996
- SCHNACKENBURG, Rudolf. *Všechno zmůže, kdo věří: Kázání na hoře a Otčenáš*. Praha: Vyšehrad, 1997
- TICHÝ, Ladislav. *Úvod do Nového zákona*. 2. přepracované vydání. Svitavy: Trinitas, 2003
- TRILLING, Wolfgang. *Hledání historického Ježíše*. Praha: Vyšehrad, 1993
- VĚTROVEC, Pavel. *Hospodinův Zákon v pěti knihách Mojžíšových*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2016. Bibliotheca theologica
- Výklady ke Starému Zákonu. 1. zákon, Genesis, Exodus, Leviticus, Numeri, Deuteronomium*. Praha: Kalich, 1991
- Židovský národ a jeho svatá Písma v křesťanské Bibli*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2004